

რუსუდან დოფიძე*

ნებაყოფლობითობის პრინციპის ფარგლები მედიაციის პროცესში: სავალდებულო მედიაციის ეთიკური და სამართლებრივი გამოწვევები

დღევანდელ მსოფლიოში, სადაც პრიორიტეტულია არა მხოლოდ კონფლიქტების მოგვარება, არამედ პირადი ურთიერთობებისა და ჰარმონიის შენარჩუნება, მედიაცია წარმოადგენს განსაკუთრებით საჭირო და აქტუალურ ინსტიტუტს. კონფლიქტების დროულად, ნაკლები დანახარჯებით და ფორმალური ბარიერებით გადაჭრის მოთხოვნა გლობალურად იზრდება და ამ ტრენდს არც საქართველო ჩამორჩება. საქართველოში მედიაცია განვითარების აქტიურ ეტაპზეა. გასული ათწლეულის განმავლობაში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა დარგის ინსტიტუციონალიზაციისკენ, მაგრამ საჭიროა შემდგომი განვითარება და ამავდროულად, დავის მოლაპარაკების გზით გადაჭრის კულტურის გაზრდა საზოგადოებაში.

წინამდებარე ნაშრომი იკვლევს მედიაციის პრაქტიკას და პრინციპებს, კონკრეტულად კი ორიენტირებულია ნებაყოფლობითობის პრინციპზე, რომელიც მედიაციის ეფუძნება საფუძველია და მხარეებს საშუალებას აძლევს საკუთარი ნების ავტონომიის ფარგლებში წარმართონ ან შეწყვიტონ პროცესი. ნებაყოფლობითობის კომპონენტის სიღრმისეული შესწავლის გზით, ნაშრომი მიზნად ისახავს წარმოაჩინოს ახალი პერსპექტივა ამ პრინციპის შესახებ, რომელიც, თუმცა ერთი შეხედვით გარანტირებულია, მაგრამ კომპლექსურად ვლინდება მედიაციის პროცესის ყველა ეტაპზე. ნაშრომი იკვლევს ნებაყოფლობითობის პრინციპის შეზღუდვის შემთხვევებს, აფასებს მათ დასაბუთებულობას და ადარებს საერთაშორისო გამოცდილებას. მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპის კვლევით ნაშრომის მიზანია შექმნას ღირებული პრაქტიკული რესურსი დიდი პოტენციალის მქონე დარგის განვითარებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, ნებაყოფლობითობის პრინციპი, თვითგამორკვევა, კონფიდენციალურობა, მხარეთა ავტონომია მედიაციაში, კერძო და სასამართლო მედიაცია.

1. შესავალი

კონფლიქტი საზოგადოების თანდაყოლილი კომპონენტია, რომელიც გამომდინარეობს ადამიანთა განსხვავებული ინტერესებიდან, ღირებულებებიდან და საჭიროებებიდან. კონფლიქტების ეფექტური გადაწყვეტა აუცილებელია სოციალური ჰარმონიის შესანარჩუნებლად და სამართლიანობის უზრუნველსაყოფად. ისტორიის მანძილზე საზოგადოებებმა შეიმუშავეს სხვადასხვა მექანიზმები კონფლიქტების გადასაჭრელად, დაწყებული შეჯიბრებითი მიდგომებიდან, როგორცაა სასამართლო სამართალწარმოება, დასრულებული უფრო თანამშრომლობითი მეთოდებით. ტრადიციული სასამართლო სისტემები თამაშობენ გადამწყვეტ როლს ამ პროცესში, მაგრამ ისინი ხშირად აწყდებიან ისეთ შეზღუდვებს, როგორებიცაა პროცედურული სიმკაცრე, მაღალი ხარჯები და დროში გაწელილი პროცესი. თანამედროვე სამყაროში კი პრიორიტეტულია არა მხოლოდ კონფლიქტის დასრულება დავის მოგვარების გზით, არამედ პირადი თუ საქმიანი ურთიერთობების შენარჩუნება,

* სამართლის მაგისტრი, იურიდიულ კომპანია „ექსპაქტაბ ლიგალ ენდ თექს“-ის იურისტი.

დიალოგისა და ურთიერთგაგების კულტურის განვითარება. ამ გამოწვევებმა განაპირობა ალტერნატიული მეთოდების ძიება, რომლებიც უზრუნველყოფს კონფლიქტის უფრო მოქნილ, ეკონომიკურ და დროულ გადაწყვეტას. სწორედ ასეთ ალტერნატიულ საშუალებას წარმოადგენს მედიაცია.

მედიაციის ინსტიტუტი საქართველოში ახალია და განვითარების აქტიურ ფაზაში იმყოფება. ევროკავშირის დირექტივის მიხედვით შექმნილი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედება მედიაციის ინსტიტუტის განვითარებისთვის დიდი წინგადადგმული ნაბიჯია. თუმცა, კანონის მიღმა, პრაქტიკაში, არაერთი გამოწვევაა, რომლებზეც პრაქტიკის სიმწირიდან გამომდინარე ერთგვაროვანი პასუხი არ არსებობს. სწორედ ამ დროს ხდება საჭირო მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპების ანალიზი¹, მათი მიზეზობრიობის შესწავლა, უცხო ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება და სათანადო გადაწყვეტილების მიღება.

მეორე მხრივ, კანონმდებლობის მიერ მედიაციის ნორმატიულ ჩარჩოებში მოქცევა და სავალდებულო ელემენტის შემოტანა ქმნის რისკს, რომ დაიკარგოს ის მთავარი პრინციპი, რაც მედიაციის ეგზისტენციალური მახასიათებელია² – ნებაყოფლობითობა. ამიტომაც, ნებაყოფლობითობის შეზღუდვის ნებისმიერი შემთხვევა თუ მოდელი საფუძვლიანად უნდა გადამოწმდეს, აკმაყოფილებს თუ არა თანაზომიერების ტესტს და გამართლებულია თუ არა მისი შეზღუდვა.

ნებაყოფლობითობა მედიაციის არსებითი პრინციპია, თუმცა პრაქტიკა იცნობს ამ პრინციპის შეზღუდვის შემთხვევებს – უპირველესად, სასამართლო სავალდებულო მედიაციის სახით. დოქტრინაში დღემდე მწვავე დაპირისპირებაა იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად გამართლებულია მედიაციის ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა და რა დოზით. ნაშრომის მიზანია, მედიაციის კონცეპტუალური საწყისების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვლიოს რა შედეგები აქვს ნებაყოფლობითობის პრინციპის შეზღუდვას ქართულ მედიაციაზე, გამოკვეთოს ის ეთიკური დილემები თუ გამოწვევები, რომლებიც მედიატორებს წარმოექმნებათ მხარეთა ნების კერძო ავტონომიისა და პროცესის მთლიანობის შორის ბალანსის დასამყარებლად, გამოიკვლიოს რა თავისებურებებით ხასიათდება ნებაყოფლობითობის პრინციპი კოლექტიურ შრომით-სამართლებრივი დავების მედიაციაში. ნაშრომის მიზანია გააანალიზოს სავალდებულო მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, გამოიკვლიოს ნებაყოფლობითობის საკითხი ევროკავშირის მედიაციის სამართალში და ჩამოაყალიბოს დასკვნები ინსტიტუტის განვითარებისათვის საქართველოში.

მედიაციის განვითარება სოციალური ღირებულებათა სისტემის, მართლშეგნებისა და დავის გადაწყვეტის კულტურის განმაპირობებელი და გამომხატველია³. ნებაყოფლობითობის პრინციპის ანალიზის პარარელურად, ნაშრომის საბოლოო მიზანია ქართულ საზოგადოებაში კონფლიქტების მოგვარების უფრო ჰარმონიული და თანამშრომლობითი მიდგომის ხელშეწყობისთვის თუნდაც მცირე ნვლილის შეტანა.

2. მედიაცია, როგორც მხარეთა ნების ავტონომიაზე დაფუძნებული პროცესი

2.1. მედიაციის არსი და სახეები

მედიაცია დავის ალტერნატიული, ანუ სასამართლოს გარეშე გადაწყვეტის მეთოდია, რომელიც არსებითად არის დამყარებული მხარეთა ნებაყოფლობითობაზე და ითვალისწინებს მედიატორის ჩართულობით, ნაკლები დანახარჯითა და დროის მცირე მონაკვეთში, კონფიდენციალურად მოლაპარაკების წარმართვას⁴. მედიაცია წარმოადგენს მსოფლიოში ყველაზე სწრაფად განვითარებად დავის გადაწყვეტის საშუალებას⁵, რომელსაც მნიშვნელოვანი როლი აქვს მართლმსაჯულების

¹ ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია ა., ეგნატაშვილი დ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 57.

² ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 8, 181.

³ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 9.

⁴ ბიჭია მ., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 2, 33.

⁵ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 12

განტვირთვაში⁶. მედიაციის შედეგი შესაძლოა იყოს შეთანხმების (ან ნაწილობრივი შეთანხმების) მიღწევა, ან შეუთანხმებლობა. ნებისმიერ შემთხვევაში, შედეგი ყოველთვის არის მხარეთა ნება-სურვილზე დამოკიდებული.

ტერმინოლოგიურად, მედიაცია იწოდება, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, რადგანაც დავის გადაწყვეტის ტრადიციულ მეთოდად კვლავაც სასამართლო ითვლება⁷. მედიაცია ალტერნატიული საშუალებაა, რადგანაც მისი ფუნქცია არ არის დროთა განმავლობაში სასამართლოს ჩანაცვლება, არამედ კონფლიქტის მხარეებისთვის ალტერნატივის და შესაძლებლობის მინიჭება, რომ საქმის თავისებურებებიდან გამომდინარე, გადაწყვიტონ დავის მოგვარების რომელი მეთოდიც მათთვის უფრო ხელსაყრელი, ეფექტური და კომფორტული⁸. მედიაციის ერთ-ერთი უპირატესობაა, რომ პროცესში შეუთანხმებლობის შემთხვევაში მხარეებს ყოველთვის რჩებათ შესაძლებლობა დავის გადასაწყვეტად მიმართონ სასამართლოს⁹.

მედიაცია არის მიუკერძოებელი მესამე პირის ჩართულობით არასავალდებულო პროცესში შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკებების წარმოება¹⁰. მედიაციაში მხარეებს არ ეუფლებათ მოგებულისა და წაგებულის მხარის სინდრომი¹¹, რადგანაც მედიაცია ინტერესებზე მორგებული პროცესია¹². მედიაცია ორიენტირებულია მომავალზე და არა წარსულზე¹³. პირადი ურთიერთობების შენარჩუნება არის ის ერთ-ერთი მთავარი უპირატესობა, რომელიც მედიაციას გააჩნია დავის გადაწყვეტის ტრადიციულ საშუალებასთან შედარებით. მედიაციის სესიები, როგორც წესი, ნაკლებად ფორმალურია და უფრო მეტად ადაპტირებულია მხარეთა საჭიროებებთან, რაც იძლევა კრეატიული და მხარეებზე მორგებული გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას.

მედიაციის პროცესს ახასიათებს ალტერნატივების შეუზღუდაობა¹⁴, რაც იმას ნიშნავს, რომ მხარეებს აქვთ შეუზღუდავი შესაძლებლობა შეამოწმონ არსებობს თუ არა ის რეალური და იდეალური პირობა, რომელზე შეთანხმებაც გახდება არსებული კონფლიქტის დროული, ეფექტური და სრულყოფილი ამონაწერის წინაპირობა¹⁵.

საკანონმდებლო განმარტებით, მედიაცია არის პროცესი, მისი სახელწოდების მიუხედავად, რომლის საშუალებითაც ორი ან რამდენიმე მხარე მედიატორის დახმარებით ცდილობს დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულებას, მიუხედავად იმისა, ეს პროცესი დაწყებულია მხარეთა ინიციატივით თუ კანონით გათვალისწინებული საფუძვლითა და წესით¹⁶. ამდენად, მედიაცია დაწყების საფუძვლის მიხედვით იყოფა სასამართლო და კერძო მედიაციად.

⁶ Billiet P., Kurlanda E., An Introduction to the Directive on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters, in: The New EU Directive on Mediation: First Insights, Edited by Association for International Arbitration, Antwerpen Apeldoorn, Maklu & Association for International Arbitration, 2008, 10. მითითებულია: ბარნაბიშვილი გ., სიხარულიძე ტ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 1, 15.

⁷ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 31.

⁸ იქვე.

⁹ Lindblom P.H., Progressive Procedure, Iustus, 2017, 422. მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 50.

¹⁰ Buhning-Uhle C., Kirchhoff L., Scherer G., Arbitration and Mediation in International Business, Kluwer Law International, 2006, 176. მითითებულია: იქვე, 62.

¹¹ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 19.

¹² ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვალური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, თბ., 2013, 11.

¹³ ბიჭია მ., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 2, 33.

¹⁴ Kerim B., Dispute Resolution Mechanisms in Merger and Acquisition Transactions., Legal, 2016, 73 მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 63.

¹⁵ Duve C., Eidenmüller H., Hacke A., Mediation in der Wirtschaft, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2011, 235, 236. მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 109.

¹⁶ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, მუხლი 2.

2.1.1. კერძო მედიაცია

კერძო მედიაციას მხარეები საკუთარი სურვილითა და ინიციატივით მიმართავენ. კერძო მედიაციაში მეტად არის შენარჩუნებული კლასიკური მედიაციის ფუნდამენტური მახასიათებლები¹⁷, რადგანაც იგი ხორციელდება მხარეთა ინიციატივით, მედიაციის თაობაზე შეთანხმების საფუძველზე, სასამართლოს მიერ საქმის მედიატორისათვის გადაცემის გარეშე¹⁸; აღნიშნულზე შეთანხმება შესაძლოა დავის წარმოქმნამდეც მოხდეს და მხარეებმა ხელშეკრულებაში გაწერონ, რომ დავის შემთხვევაში მიმართავენ მედიაციას¹⁹. ალტერნატიულად, მხარეებმა შესაძლოა მოგვიანებით გადაწყვიტონ მედიაციის გამოყენება.

კერძო მედიაციაში მხარეებს აქვთ ნების სრული ავტონომია, ისინი თავად ირჩევენ მედიატორს, ან მედიაციის ცენტრს, თანხმდებიან იმაზე, თუ ვინ გადაიხდის ჰონორარს, რა ვადით შეიძლება გაგრძელდეს მედიაციის პროცესი და როგორ მოხდება მისი აღსრულება²⁰. შესაბამისად, კერძო მედიაცია მეტ გასაქანს აძლევს მხარეებს ნებაყოფლობითობის პრინციპის რეალიზებისთვის.

სასამართლო მედიაციის მსგავსად, მხარეებს აქვთ უფლება, რომ კერძო მედიაციის სამედიაციო შეთანხმება სასამართლოში წარადგინონ და მოითხოვონ აღსრულება²¹. გარდა ამისა, ისევე როგორც სასამართლო მედიაციაში, კერძო მედიაციის მიმდინარეობის დროსაც ჩერდება ხანდაზმულობის ვადის დენა²². ამდენად, კერძო მედიაცია შედეგობრივად ისევე ეფექტურია, როგორც სასამართლო მედიაცია.

2.1.2. სასამართლო მედიაცია

სასამართლო მედიაცია არის პროცესი, რომელიც ხორციელდება სარჩელის სასამართლოში წარდგენის შემდეგ²³, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით, სასამართლოს მიერ საქმის მედიატორისათვის გადაცემის შემთხვევაში. ის, რასაც ქართულ კანონმდებლობაში სასამართლო მედიაციას ვუწოდებთ, უცხოურ ლიტერატურაში, სასამართლოსთან არსებული მედიაციის (court-annexed mediation)²⁴ განმარტებას უფრო ერგება – ესე იგი, პროცესი, რომელიც სასამართლოსგან პროცედურულად და ინსტიტუციონალურად დამოუკიდებელია²⁵, თუმცა არის მასთან კოორდინაციაში. სასამართლო მედიაციის უპირველესი მიზანია დაეხმაროს მხარეებს ნებაყოფლობით მორიგების მიღწევაში და ამავედროულად განტვირთოს და შეამსუბუქოს ტვირთი სასამართლო სისტემაზე.

სასამართლო წარმოებისას საქმე შესაძლოა ორ შემთხვევაში გადაეცეს მედიაციას:

1. მხარეთა გადაწყვეტილებით, გააგრძელონ საქმის განხილვა მედიაციაში. ამ გადაწყვეტილების მიღებაში დიდ როლს თამაშობენ მოსამართლეები, რომლებიც მხარეებს მიმართავენ შეკითხვით, ხომ არ სურს საქმე გადაეცეს მედიაციას. პარალელურად, მოსამართლეები ხაზს უსვამენ მედიაციის სიკეთებს. ეს პრაქტიკა ქართულ სასამართლოებში, ფაქტობრივად, დარგობრივ პოლიტიკად იქცა. ქართველმა კანონმდებელმა აღიარა მხარეთა ნების პრიორიტეტი იმისათვის, რომ სა-

¹⁷ მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, რედ. ცერცვაძე გ., თბ., 2013, 137.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 47.

²⁰ ბიჭია მ., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 2, 42.

²¹ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 13.

²² ბიჭია მ., მედიაციის გამოყენების მნიშვნელობა ბიზნესდავეებში პანდემიის დროს, ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #3, 2021, 13.

²³ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 187¹.

²⁴ Steffek F., Mediation, in The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Basedow J., Hopt J. K., Zimmermann R., Stier A. (eds.), Oxford University Press, Oxford, Vol. II, 2012, 1163. მითითებულია: გურიელი ა., მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება, კონცეპტუალური მახასიათებლები და მოსამართლე, როგორც მედიაციის პროცესის წარმმართველი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2021, 8.

²⁵ Lindblom P. H., Progressive Procedure, Iustus, Uppsala, 2017, 422. მითითებულია: იქვე.

სამართლო მედიაცია გავრცელდეს ნებისმიერი სამოქალაქო დავის მიმართ, თუ ამის თაობაზე არის მხარეთა შეთანხმება²⁶.

2. სასამართლოს გადაწყვეტილებით, როდესაც სახეზეა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წინაპირობები. თუმცა, ამ წინაპირობების არსებობისასაც, მოსამართლეს აქვს დისკრეციული უფლებამოსილება²⁷, საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე განსაზღვროს უპრიანია თუ არა საქმის სავალდებულო მედიაციისათვის გადაცემა. სასამართლო უფლებამოსილია წინასწარ შეაფასოს საქმის გარემოებები და მხარეთა თანხმობის გარეშე, ერთპიროვნულად მიიღოს საქმის მედიატორისათვის გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილება²⁸, რომელიც არ ექვემდებარება გასაჩივრებას.

მაშინაც კი, როდესაც საქმე მედიაციას სასამართლო განჩინებით გადაეცემა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს იმას, რომ მხარეები იძულებით უნდა შეთანხმდნენ რაიმე პირობაზე. სავალდებულობის ელემენტი მიემართება მედიაციის პროცესის დაწყებას, ხოლო მას შემდეგ რაც ის დაიწყება, მხარეებს კვლავაც აქვთ ნების ავტონომია და შეუძლიათ სურვილისამებრ წარმართონ ან შეწყვიტონ პროცესი. ბუნებრივია, სასამართლო მედიაციაშიც მედიატორი ინარჩუნებს ნეიტრალური არბიტრის როლს და მას არ აქვს დავის გადაწყვეტის, ან მოსამართლის სხვა უფლებამოსილების განხორციელების უფლება.

2.2. მედიაციის პროცესი

მედიაციის ნებაყოფლობითი ბუნება განსაზღვრავს პროცესის არაფორმალურობას და მოქნილობას. თუ როგორ უნდა წარმართოს მედიაციის პროცესი, განისაზღვრება მედიატორის გემოვნებითა და სტილით, ასევე ურთიერთობებით მხარეებს შორის, იმ ინფორმაციისა და საჭიროებების მიხედვით, რაც ხდება ცნობილი მედიაციის პროცესის განმავლობაში²⁹. მედიაციის ფუნდამენტური მახასიათებელი მისი მოქნილობა და კომფორტულობაა, ამიტომ მედიაციის პროცესის სტადიების მკაცრად განერილი სავალდებულო თანმიმდევრობა კანონმდებლობაში არ არსებობს³⁰. ამის მიუხედავად, არსებობს გარკვეული სტრუქტურული ჩარჩო, რომელსაც მედიაციის პროცესი მიყვება. გამოიყოფა ფაზები, რომელსაც ყოველი მედიაციის პროცესი მიყვება. აღნიშნული ფაზების მიმდევრობა ლოგიკურად განსაზღვრავს იმ შედეგს, რომ მხარეებს ეტაპობრივად ჩამოუყალიბდეთ ნდობა, გაიხსნან, გაიაზრონ ალტერნატივების შეუზღუდაობა და შედეგად, ბუნებრივად მომნიშვნელოვნად შეთანხმება.

მედიაციის პროცესი მოქნილია და ითვალისწინებს როგორც საერთო, ისე თითოეულ მხარესთან ინდივიდუალურ შეხვედრებს. პროცესის ეფექტურად წარმართვისათვის მედიატორს აქვს უფლებამოსილება თავად განსაზღვროს, თუ რა ფორმატის შეხვედრას ჩაატარებს და როდის. გარდა ამისა, თავად მხარეებსაც შეუძლიათ მოითხოვონ ინდივიდუალური შეხვედრის დანიშვნა. ყველა შემთხვევაში, მედიატორის ფუნქციაა მხარეებს თავი კომფორტულ გარემოში აგრძელებინოს³¹. არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რომ მედიატორმა მხარეებს წინასწარ შეუქმნას სწორი მოლოდინი იმ ყველაფრის შესახებ, რაშიც არიან ჩართულები³².

მედიაციის პროცესის „დაგვირგვინება“ გამართული და აღსრულებადი შეთანხმებით უნდა მოხდეს, რაშიც მედიატორის სწორი და სტრატეგიული ფასილიტაციაა საჭირო. შესაბამისად, მედიატორის როლი მედიაციაში ძალზედ დიდია, რადგან სწორედ მედიატორია პროცესის წარმართავი, ორგანიზატორი და ფასილიტატორი.

²⁶ ბიჭია მ., *ჯორბენაძე ს.*, მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 2, 41.

²⁷ იქვე, 40.

²⁸ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 187³.

²⁹ ბარნეთი გრინ ქ., უილსი თ., მედიაცია (ტრენინგის სახელმძღვანელო), ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2016“, თბ., 2015, 253.

³⁰ *Spencer D., Brogan M.*, Mediation Law and Practice, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, 49.

³¹ *Chern C.*, International Commercial Mediation, Informa London, 2008, 93.

³² იქვე.

2.3. მედიატორის პროფესია და როლი მედიაციის პროცესში

მედიატორი მედიაციის ინსტიტუტის „სახეა“. მედიატორის ფუნქციაა მედიაციის პროცესში ფუნდამენტური პრინციპების დაცვის უზრუნველყოფა და იმ მიზნის მიღწევის ხელშეწყობა, რაც ამ ინსტიტუტის განმსაზღვრელია. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წესდების თანახმად, მედიატორი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც არ არის ნა-სამართლევი და არის ასოციაციის წევრი და რომელსაც გავლილი აქვს მედიაციის ან მედიატორის ტრენინგი, მედიატორთა სერტიფიცირების პროგრამის თანახმად. მედიატორის შერჩევის საკვალი-ფიკაციო კრიტერიუმების კანონში ჩართვა წარმოადგენს მედიაციის ეფექტიანობისა და ზოგადი ხარისხის ამაღლების პროაქტიული მიდგომა საქართველოში³³.

გარდა ფორმალური წინაპირობებისა, მნიშვნელოვანია, მედიატორს ჰქონდეს გამორჩეული პიროვნული მახასიათებლები, როგორიცაა სანდოობა, აქტიური მოსმენის უნარი, ეთიკურობა, მიმ-ლებლობა, ამავედროულად, მოთმინება, ორგანიზებულობა და ლიდერული უნარ-ჩვევები³⁴. მედია-ტორი არ ასრულებს უბრალოდ ინფორმაციის მიმტანი პიროვნების როლს³⁵. მედიატორი მხოლოდ მაშინ შეძლებს დადებითი გავლენის მოხდენას პროცესის მსვლელობაზე, როდესაც იგი მხარეთათ-ვის ავტორიტეტის მქონე პირად იქნება აღქმული³⁶.

მიუხედავად იმისა, რომ მედიატორი წარმოადგენს ნეიტრალურ მხარეს პროცესში, იგი უმნიშ-ვნელოვანესი ფიგურაა და დიდწილად განაპირობებს იმას, თუ რამდენად გახსნილები იქნებიან მხა-რეები, რამდენად კომფორტულად იგრძნობენ თავს პროცესში და ჩამოუყალიბდებათ ნდობა. მეო-რე მხრივ, თუკი მედიატორი მორიგებით არ დასრულდა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ჩაითვა-ლოს მედიატორის არაპროფესიონალიზმად. მისი როლი არის პროცესის მართვა ეფექტურად, ხო-ლო საბოლოო შედეგი კი თავად მონაწილე მხარეებზეა დამოკიდებული – ეს სწორედ ნებაყოფლო-ბითობის პრინციპიდან გამომდინარეობს.

მედიატორის მიმართ მოქმედებს მთელი რიგი პრინციპები, და ეთიკური ვალდებულებები, რომელთა დაცვაც მას ევალება. მედიატორი მედიატორში მოქმედი ყველა ფუნდამენტური პრინცი-პის, კონფიდენციალობის, დამოუკიდებლობის, ნეიტრალურობისა და სხვ. სახეა და იგი ვალდებულია, იმოქმედოს მათ ფარგლებში³⁷. მედიატორთა გადანყვებილებები გავლენას ახდენს ადამიანთა ცხოვრებაზე და სხვებზე ზემოქმედების შესაძლებლობა აყალიბებს მორალურ პასუხისმგებლო-ბას³⁸. იმ გავლენის გათვალისწინებით, რაც მედიატორმა შეიძლება მოახდინოს პიროვნებათა ცხოვ-რებაზე, მედიატორის ქცევის რეგულირება გარდაუვალი აუცილებლობა ხდება³⁹. მედიატორთა ეთიკის კოდექსი განსაზღვრავს სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წევრების პროფე-სიული ეთიკის სავალდებულო ნორმებს. ამ ეთიკური სტანდარტების მიხედვით, მედიატორებს ეკისრებათ მოვალეობები მხარეების, მედიაციის არამონაწილე პირების, საზოგადოების, სასამარ-თლოსა და თავად პროფესიის მიმართ⁴⁰. ამდენად, მედიატორი არა მხოლოდ ფორმალურ, კვალიფი-

³³ ხურციძე ე., ჩაჩანიძე ე., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 5, 109.

³⁴ ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, UNDP Georgia, თბ., 2021, 28.

³⁵ Fischer C., Unberath H., Grundlagen und Methoden der Mediation, C.H.BECK, München, 2014, 8. მითითებულია: ყანდაშ-ვილი ი., მედიატორი, თბ., 2020, 138.

³⁶ Zenk K., Mediation im Rahmen des Rechts, Nomos, 2008, 22, მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედია-ციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერ-ტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 113.

³⁷ მიქელთაძე მ., კოლექტიური შრომითი დავის გადაწყვეტის მექანიზმები და მათი ფუნქციონირების ინსტიტუცი-ური მოდელები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2017“, თბ., 2020, 168.

³⁸ Fallows S., Chandramohan B. (eds.), Interdisciplinary Learning and Teaching in Higher Education, Theory and Practice, Routledge, New York, London, 2009, 26-27, მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვეობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2016“, თბ., 2017, 14.

³⁹ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ „სამართლის ჟურნალი“, #1, თბ., 2016, 28.

⁴⁰ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვეობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2016“, თბ., 2017, 14.

კაციასთან დაკავშირებულ წინაპირობებს უნდა ასრულებდეს, არამედ პიროვნულ დონეზე უნდა იყოს შესაბამისი ამ საპასუხისმგებლო როლისათვის.

3. ნებაყოფლობითობის პრინციპის ადგილი მედიაციის პრინციპთა სისტემაში

3.1. მედიაციის პრინციპები

მედიაციაში მოქმედი სახელმძღვანელო პრინციპები არა მხოლოდ თავად პროცესის ეფექტურად და სამართლიანად წარმართვისთვის არის მნიშვნელოვანი, არამედ, საზოგადოების მხრიდან მედიაციის ინსტიტუტისადმი ნდობასაც განაპირობებს. მედიაცია, დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან შედარებით, მეტი მოქნილობითა და ნაკლები ფორმულობებით ხასიათდება. ის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც მედიაციის პროცესში მოქმედებს, დამატებითი ფორმალური ბარიერის შემოღებას კი არ ემსახურება, არამედ, ნებაყოფლობითი და კონფიდენციალური პროცესის მაქსიმალურად ეფექტურად წარმართვას. მედიაციის პრინციპების მნიშვნელობას ხაზს უსვამს თავად კანონშივე არსებული ჩანაწერი – „მედიაციის პროცესის მიმდინარეობისას წარმოშობილი საკითხები, რომლებიც ამ კანონით არ არის მოწესრიგებული, აღნიშნული პრინციპების საფუძველზე უნდა გადაწყდეს“⁴¹.

მედიაციის პრინციპები განაპირობებს მის არსებობას, ამიტომაც ისინი ერთმანეთზე ურთიერთგადაჯახებულია⁴². მაგალითად, მხარეები ვერ შეძლებენ თვითგამორკვევის უფლების რეალიზებას, თუკი დაცული არ არის კონფიდენციალურობა. ანალოგიურად, ნებაყოფლობითობის პრინციპი არ იქნება დაცული, თუკი მედიატორი დაარღვევს მიუკერძოებლობის და ნეიტრალურობის ვალდებულებას და პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მიუთითებს მხარეებს ერთი მხარისათვის ხელსაყრელი შეთანხმების მიღწევისკენ.

3.1.1. ნებაყოფლობითობა

მედიაციის პროცესის დაწყება და მიმდინარეობა დამოკიდებულია მონაწილე მხარეების ნებაყოფლობითობაზე⁴³. ნებაყოფლობითობა მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპია. სწორედ ნებაყოფლობითობის კონცეფცია უდევს საფუძვლად დავის გადაწყვეტის ამ საშუალებას⁴⁴. მედიაციის პროცესში ნებაყოფლობითობის პრინციპი მონაწილე მხარეებს მოქმედების ფართო სპექტრს ანიჭებს: წარმართონ ან შეწყვიტონ პროცესი, აირჩიონ მედიატორი, შეათანხმონ ინდივიდუალური თუ საერთო შეხვედრები და განსაზღვრონ მორიგების პირობები. სწორედ ნებაყოფლობითობა განსაზღვრავს მხარეთა თვითგამორკვევის ფარგლებს და ანიჭებს მხარეებს თავისუფლებას⁴⁵. იძულების მექანიზმია ის, რაც მედიაციას სასამართლო წარმოებისგან განასხვავებს, ამიტომაც, მედიაციის პროცესში, დაწყების საფუძვლის მიუხედავად (სასამართლო ან კერძო), აუცილებელია მხარეებს ჰქონდეთ ნების ავტონომია. როგორც კერძო, ისე სასამართლო მედიაციას ახასიათებს ნებაყოფლობითობა, რაც ვლინდება მოდავე მხარეების შესაძლებლობაში საკუთარი ნებით მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში და რაც ყველაზე მთავარია, მხოლოდ საკუთარი სურვილისამებრ დაასრულონ მედიაცია შეთანხმებით ან შეუთანხმებლობით.⁴⁶

⁴¹ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 3.

⁴² ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია ა., ეგნატაშვილი დ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 58.

⁴³ ცერცვაძე გ. მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 13.

⁴⁴ Hopt K.J., Steffek F., Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 11, 12.

⁴⁵ ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია ა., ეგნატაშვილი დ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 59.

⁴⁶ Kracht S., Rolle und Aufgabe des Mediators – Prinzipien der Mediation in Haft F., von Schlieffen K.G., Handbuch Mediation, C.H.Beck, Munchen, 3.Auflage, 2016, 322. მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე

ერთ-ერთი პირველი შეკითხვა, რომელიც შეიძლება გაჩნდეს არის ის, თუ როგორ შეიძლება იყოს მედიაციის პროცესი ნებაყოფლობითი, როდესაც სასამართლომ გადაწყვიტა მედიაციის პროცესის დაწყება და მხარეთა კეთილსინდისიერად მონაწილეობა. ნებაყოფლობითობა არ მიემართება პროცესში მონაწილეობას, არამედ გადაწყვეტილების მიღების მომენტს. მედიაციის პროცესის შედეგი დამოკიდებულია მხოლოდ და მხოლოდ მხარეთა ნებაზე, მათ კერძო ავტონომიაზე⁴⁷. ნებაყოფლობითობა, კონფიდენციალურობასთან ერთად, ასევე უკავშირდება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას⁴⁸.

ნებაყოფლობითობის პრინციპს მრავალმხრივი გამოხატულება აქვს მედიაციაში:

1. მხარეთა ჩართვა მედიაციის პროცესში არის ნებაყოფლობითი (გარდა სასამართლო სავალდებულო მედიაციისა).
2. მედიატორი ნებაყოფლობით ერთვება პროცესში.
3. სამედიაციო შეთანხმება დგება ნებაყოფლობით.
4. პროცესი მიმდინარეობს მხარეთა კერძო ნების ავტონომიის შესაბამისად - ისინი ადგენენ პროცედურულ წესებს და აქვთ უფლება ნებაყოფლობით შეწყვიტონ პროცესი.

3.1.2. თვითგამორკვევა

მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი ნებაყოფლობითობის პრინციპთან მჭიდროდ დაკავშირებული, თუმცა დამოუკიდებელი პრინციპია მედიაციის პროცესში. მხარეთა თვითგამორკვევა არსებითი ელემენტია იმ მიზნის მისაღწევად, რასაც ზოგადად მედიაციის ინსტიტუტი ემსახურება. თვითგამორკვევის პრინციპი მედიაციის პროცესში ორი მიმართულებით შესაძლოა გაანალიზდეს⁴⁹: მედიაციის დაწყებამდე და მედიაციის პროცესის დასრულების შემდეგ. მედიაციის დასაწყისში მხარეები თავადვე განსაზღვრავენ მოლოდინებს და იმ შედეგს, რისი დადგომაც მათ სურთ მედიაციით. ამ პროცესში ისინი თავადვე ახორციელებენ თვითგამორკვევას. მედიაციის დასრულებისას, შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაშიც კი, მედიაციის პროცესში შექმნილი არაფორმალური გარემო, ალტერნატივების შეუზღუდავად განხილვის შესაძლებლობა და კონფიდენციალურობის გარანტია, უმეტეს შემთხვევაში, მხარეებს ეხმარება თვითგამორკვევაში, საკუთარი პოზიციების უკეთ დალაგებაში და გადაფასებაშიც კი. ამდენად, მხარეთა თვითგამორკვევა არა მხოლოდ მედიაციის დასასრულს, გადაწყვეტილების მიღების ეტაპზეა მნიშვნელოვანი, არამედ მთელი პროცესის განმავლობაში, როგორც მოსამზადებელ, ისე ყველა სხვა ეტაპზე⁵⁰.

მედიატორის მხრიდან სხვადასხვა ტექნიკების გამოყენებით კონფლიქტის საწყისი წერტილის აღმოჩენა და მხარეთა პოზიციების განხილვა თავად მხარეებსაც ეხმარება თვითგამორკვევაში. სწორედ მხარეთა თვითგამორკვევაა წინაპირობა იმის, რომ ნებაყოფლობით მოხდეს მისაღებ პირობებზე შეთანხმება, იძულებითი მექანიზმების ჩარევის გარეშე. ხოლო იმ შემთხვევაში თუ მედიაცია მორიგებით დასრულდება, ეს უკვე მხარეთა თვითგამორკვევის, მათი სურვილების და ინტერესების პირდაპირი რეალიზებაა.

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 183.

⁴⁷ Doneff A., Ordovery P. A., Alternatives to Litigation Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution: Third Edition, National Institute for Trial Advocacy, 2014, 270.

⁴⁸ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის კონფიდენციალურობის საკანონმდებლო გარანტიების სახელშეკრულებო მექანიზმებით გაძლიერების საკითხისათვის, სამართლის ჟურნალი #2, 2023, 107.

⁴⁹ ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 183-94.

⁵⁰ Alfini J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B., Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, 2013, 617, 619, მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ „სამართლის ჟურნალი“, #1, 2016, 30.

3.1.3. კეთილსინდისიერება და თანასწორობა

მედიაციის ეფექტურად წარმართვისა და დასრულებისთვის არსებითი კომპონენტია მხარეთა კეთილსინდისიერება. ამ პრინციპის დეფინიცია საკანონმდებლო აქტებში არ გვხვდება, მათ შორის, არც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში. როგორც პროფესორი კიმბერლიკოვაჩი აღნიშნავს, კეთილსინდისიერება უნესო საქციელივითაა, „თქვენ იცნობთ მას, როდესაც დაინახავთ!“⁵¹ კეთილსინდისიერება იმ სიკეთეებს განეკუთვნება, რომელთა აღწერა რთულია, ამოცნობა კი მარტივი⁵².

მედიაციის პროცესში არაკეთილსინდისიერე ქმედებად შეიძლება ჩაითვალოს მხარის მიერ პროცესის განზრახ გაჭიანურება, მედიაციის პროცესში ჩართვა მაშინ, როდესაც მორიგება რეალური ინტერესი არაა. ან, ისეთი ინფორმაციის დამალვა, რომლის გარეშეც მეორე მხარე ვერ მიიღებს ინფორმირებულ გადაწყვეტილებას. კეთილსინდისიერება ნებისმიერი სახელშეკრულებო ურთიერთობის მნიშვნელოვანი ელემენტია, შესაბამისად, თუკი სამედიაციო შეთანხმებასაც განვიხილავთ, როგორც ხელშეკრულებას, ეჭვგარეშეა, რომ მხარეთა კეთილსინდისიერება ამ პროცესის განუყოფელი კომპონენტია. ვინაიდან კერძო მედიაცია ისეც მხარეთა სურვილითა და შეგნებით იწყება, როგორც წესი, მხარეები მართლშეგნებითა და კეთილსინდისიერებით ეკიდებიან პროცესს. აქედან გამომდინარე, კეთილსინდისიერების პრინციპის დარღვევის რისკები, როგორც წესი, სასამართლო მედიაციაში უფრო დიდია. მედიაციაში კეთილსინდისიერი მონაწილეობის მოთხოვნა წარმოშობს მრავალ პროცედურულ, მატერიალურ-სამართლებრივ და ფილოსოფიურ საკითხებს⁵³.

ფართო გაგებით, კეთილსინდისიერების პრინციპი არა მარტო მხარეებს, არამედ მედიატორსაც ეხება იმ გაგებით, რომ მედიატორი ვალდებულია დაიცვას მასზედ კანონით დაკისრებული ვალდებულებები და ეთიკის კოდექსით დადგენილი სტანდარტები. მედიატორმა სწორად და გააზრებულად უნდა შეასრულოს მასზე დაკისრებული მოვალეობები და იყოს კეთილსინდისიერი მისი საქმიანობის შესრულების დროს⁵⁴. კეთილსინდისიერების დარღვევად შეიძლება ჩაითვალოს მედიატორის მიერ შეხვედრაზე გამოუცხადებლობა, რომლისთვისაც კანონმდებელი ფულად სანქციას აწესებს⁵⁵. უნდა აღინიშნოს, რომ კეთილსინდისიერების პრინციპის დარღვევა არამარტო უშუალოდ პროცესში მონაწილე მხარეზე, არამედ მედიაციის ინსტიტუტზე და მის რეპუტაციაზე აისახება უარყოფითად.

მედიაციის ამოსავალი წერტილი მხარეთა მიერ დავის გადაწყვეტის მიზნით ალტერნატივების განხილვა და ნებაყოფლობითი, ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებაა. ეს პროცესი მხოლოდ და მხოლოდ მაშინ იქნება ეფექტური, თუკი ორივე მხარეს აქვს საკუთარი პოზიციების რეალიზების თანასწორი საშუალება. რომელიმე მხარის უფლებრივად პრივილეგირებული მდგომარეობა სრულად აზრს დაუკარგავდა მედიაციის პროცესს და მხარეებსაც დაუკარგავდა ამ პროცესში მონაწილეობის მოტივაციას. სწორედ ის ფაქტი, რომ ორივე მხარე ერთნაირად დამოუკიდებელია და ორივე მხარეს თანასწორი ნების ავტონომია გააჩნია, განაპირობებს მხარეთა გახსნილობას და ხელს უწყობს მათ თვითგამორკვევას. მედიაციის პროცესში, განსაკუთრებით, შრომით-სამართლებრივ დავებში, უცხო არ არის არაფორმალურად ძლიერი და სუსტი მხარის არსებობა. ცხადია, ეს აპრიორი არ განიხილება თანასწორობის დარღვევის შემთხვევად. თანასწორობა გულისხმობს მხარეთა მიერ საკუთარი ინტერესების დაცვისა და სასურველი გადაწყვეტილების მიღების თანასწორ უფლებასა და შესაძლებლობას.

⁵¹ ალფინი ჯ. ჯეიმს., მაკკეიბი გ. კ., ჩიტაშვილი ნ. (მთარგმნელი), მედიაცია სასამართლოების ჩრდილში: ახლად შექმნილი პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა, სამართლის ჟურნალი #2, 2024, 360.

⁵² Thompson, *supra*, 86 Or.L.Rev. at 605, quoting Kimberlee K. Kovach, Good Faith in Mediation--Requested, Recommended, or Required? A New Ethic, 38 S. Tex. L. Rev. 575, 600 (1997).

⁵³ ალფინი ჯ. ჯეიმს., მაკკეიბი გ. კ., ჩიტაშვილი ნ. (მთარგმნელი), მედიაცია სასამართლოების ჩრდილში: ახლად შექმნილი პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა, სამართლის ჟურნალი #2, 2024, 359.

⁵⁴ ყანდაშვილი ი., – საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები. სადისერტაციო მონოგრაფიული კვლევა, შედარებითი ანალიზი. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწ. უნივერსიტეტი, იურიდიული ფაკულტეტი, თბ., 2018, 32.

⁵⁵ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 187⁶.

3.1.4. კონფიდენციალურობა

კონფიდენციალურობა არის მედიაციის პროცესის ატრიბუტი, რომელიც ხელს უწყობს გულწრფელობას და გახსნილობას⁵⁶. კონფიდენციალურობაა ის არსებითი მახასიათებელია, რომლითაც მედიაცია განსხვავდება სასამართლო წარმოებისგან და სწორედ კონფიდენციალურობის გარანტიაა მხარეთა მამოტივირებელი, რომ ღიად და გულწრფელად წარდგენ მედიაციის პროცესში, მოახდინონ საკუთარი ინტერესების თვითგამორკვევა, მიიღონ ეფექტური გადაწყვეტილება და იპოვონ შემოქმედებითი გამოსავალი⁵⁷. კონფიდენციალურობა განსაკუთრებით სასარგებლოა იმ მხარეებისთვის, რომლებსაც არ სურთ საჯარო სივრცეში - სასამართლოში გაიტანონ ოჯახის წევრთან ან სხვა მეტნაკლებად ახლოვებულ ადამიანებთან სენსიტიურ თემებზე არსებული კონფლიქტები⁵⁸. ნებაყოფლობითობის პრინციპისგან განსხვავებით, კონფიდენციალურობის შეზღუდვის თეორიულად დაშვებაც კი კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს მედიაციის ინსტიტუტის ეფექტურობას⁵⁹.

კონფიდენციალურობა მედიაციის იმდენად არსებითი პრინციპია, რომ იგი ცალკე მუხლად არის გამოტანილი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში. ამავე მუხლით არის განსაზღვრული ის საგამონაკლისო შემთხვევები, რომელთა არსებობაც მედიატორს და პროცესში მონაწილე მხარეებს ათავისუფლებს კონფიდენციალურობის დაცვის ვალდებულებისგან. კანონმდებელი მხოლოდ ისეთი ფუნდამენტური სიკეთეების დასაცავად უშვებს კონფიდენციალურობის შეზღუდვას, როგორებიცაა პიროვნების სიცოცხლე, თავისუფლება⁶⁰, განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის გამოძიება.

მედიაციაში კონფიდენციალურობა რამდენიმე მიმართულებით მოქმედებს:

1. მედიაციის პროცესში გაჟღერებული ინფორმაცია კონფიდენციალურია და ვერ იქნება გამოყენებული მხარის წინააღმდეგ – იგი ავტომატურად დაუშვებელ მტკიცებულებად ითვლება. შესაბამისად, მედიაციის პროცესში მხარის გახსნილობა მას არ დააზარალებს მოგვიანებით, თუკი საქმე სასამართლოში ან არბიტრაჟში გაგრძელდება⁶¹.

2. მედიატორს აქვს კონფიდენციალურობის დაცვის ვალდებულება როგორც მედიაციის მიმდინარეობისას, ისე მისი დასრულების შემდეგ. მედიატორი ვალდებულია ინდივიდუალურ შეხვედრაზე გაჟღერებული ინფორმაცია თანხმობის გარეშე არ გაუზიაროს მეორე მხარეს.

კონფიდენციალურობის დაცვის მყარი გარანტიის გარეშე ვერც კერძო და ვერც სასამართლო მედიაცია ვერ განვითარდება. მის გარეშე მედიაცია ვერასდროს გახდება ნებაყოფლობითი და სასურველი შეთანხმების მიღწევის წინაპირობა იმ პირთათვის, რომლებიც უნდობლობით არიან განსმჯვალულები მედიაციის მიმართ.⁶²

3.1.5. მედიატორის დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა

მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის წარმატებასა და პოპულარულობაში გადამწყვეტ როლს თამაშობს მედიატორი. სწორედ მედიატორი უქმნის მხარეებს სანდოობის შეგრძნებას და ეხმარება თვითგამორკვევაში. მედიატორის ამ უდიდესი ფუნქციიდან გამომდინარე, არსებითად საჭიროა მედიატორის დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა. ეს გარანტია კანონმდებლობითაც არის დაცული და მედიატორს აქვს ვალდებულება, მედიაციის დაწყებამდე აცნობოს მხარეებს იმ გარემოებების შესახებ, რომლებმაც შესაძლოა ეჭვქვეშ დააყენოს მისი მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა.

⁵⁶ Doneff A., Ordovery P. A., Alternatives to Litigation Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution: Third Edition, National Institute for Trial Advocacy, 2014, 274.

⁵⁷ წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 15.

⁵⁸ იქვე, 31.

⁵⁹ ირემაშვილი ქ., გამოწვევები კოლექტიური შრომითი დავების მედიატორებისთვის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2015“, თბ., 2014, 10.

⁶⁰ მედიაციის შესახებ კანონის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილი „ა“.

⁶¹ Doneff A., Ordovery P. A., Alternatives to Litigation Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution: Third Edition National Institute for Trial Advocacy, 2014, 274.

⁶² ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის კონფიდენციალურობის საკანონმდებლო გარანტიების სახელმეკრულებო მექანიზმებით გაძლიერების საკითხისათვის, სამართლის ჟურნალი #2, 2023, 111.

ბა⁶³. მიუკერძოებლობის მოთხოვნა მიემართება მედიაციის ნებისმიერ მონაწილეს. დაუშვებელია მედიატორი მიკერძოებულად განეწყოს ან უპირატესობა მიანიჭოს მხარეს მისი პიროვნული მახასიათებლის ან ნებისმიერი სხვა გარემოების გამო⁶⁴.

მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა ერთმანეთზე გადაჯაჭვული ცნებებია, თუმცა არსებობს მათ შორის არსობრივი სხვაობა – დამოუკიდებლობა გულისხმობს მედიატორის მხრიდან დავის შედეგისადმი ინტერესის არ-ქონას, ხოლო მიუკერძოებლობა კი გულისხმობს მედიატორის მხრიდან ორივე მხარისათვის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფას⁶⁵. მედიატორის მიერ ნეიტრალურობის დაუცველობა მედიაციის არსებობას ფუნდამენტურ საფუძველს აცლის. სწორედ ნეიტრალურობა აუცილებელი წინაპირობა დავის გადაწყვეტის ფორმის მედიაციად სახელდებისთვის⁶⁶. მედიატორს, რომელსაც არ აქვს უნარი გამიჯნოს საკუთარი მოსაზრებები მედიაციისგან, ძალიან გაუჭირდება დაეხმაროს მხარეებს გადაწყვეტილების მოძიებაში⁶⁷. მედიატორი ნდობით აღჭურვილი პირია, სწორედ ამიტომ, მისი მოვალეობაა იყოს ობიექტური, მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი. ეს ვალდებულება ნიშნავს არა მხოლოდ გარეშე ფაქტორების ზემოქმედებისგან დამოუკიდებლად მოქმედებას, არამედ იმასაც, რომ მედიატორმა საკუთარ ემოციებსაც არ უნდა მისცეს სუბიექტური შეხედულების ჩამოყალიბების საშუალება. მედიატორმა არც საკუთარი იდეოლოგიები და კარგისა და ცუდის შესახებ წარმოდგენები არ უნდა გამოიყენოს მორალურ კომპასად. მედიატორის მიუკერძოებლობა პირდაპირ კავშირშია მხარეთა თანასწორობასთან და შესაბამისად, პროცესის სამართლიანად წარმართვისთვის აუცილებელია. კვლევებმა აჩვენა, რომ მედიატორის მიკერძოებულობამ შესაძლოა საფუძვლიანად შეარყიოს მხარეთა ნდობა მედიაციის პროცესის მიმართ და შეამციროს ორმხრივად მისაღები შედეგის მიღწევის ალბათობა⁶⁸.

4. ნებაყოფლობითობა, როგორც მედიაციის განმსაზღვრელი პრინციპი

4.1. სავალდებულო მედიაციის ეფექტურობის შეფასება: უპირატესობები და გამოწვევები

სავალდებულო მედიაცია ნებაყოფლობითობის პრინციპის შეზღუდვის ყველაზე თვალსაჩინო და კლასიკური მოდელია. მიუხედავად ამისა, სავალდებულო მედიაციის მოდელი წარმატებით მოქმედებს მრავალ იურისდიქციაში, მათ შორის, საქართველოშიც. ჩნდება კითხვა, მოაქვს თუ არა სავალდებულო მედიაციას იმდენი სიკეთე, რომ გამართლებული იყოს მედიაციის ეგზისტენციალური სანქსის⁶⁹ – ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა? ამის გასარკვევად, უნდა გაანალიზდეს სავალდებულო მედიაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები როგორც თეორიულად, ისე კონკრეტულად საქართველოს მაგალითზეც.

„სრულყოფილ მსოფლიოში მხოლოდ ნებაყოფლობითი მედიაცია იარსებებდა, მაგრამ მე არ ვფიქრობ, რომ დღევანდელი საზოგადოება და ჩვენი სამართლებრივ კულტურა ამ დონემდეა მისული.“ – აღნიშნავს ტამარა რელიზი თავის ერთ-ერთ ნაშრომში⁷⁰. მედიაციის პროცესში ნებაყოფ-

⁶³ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 6, ნაწილი 1.

⁶⁴ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ „სამართლის ჟურნალი“, #1, 2016, 32.

⁶⁵ ჩიტაშვილი ნ., ქალიძე თ., საოჯახო-სამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული“ 2022, 31.

⁶⁶ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ „სამართლის ჟურნალი“, #1, 2016, 33.

⁶⁷ Doneff A., Ordovery P. A., Alternatives to Litigation Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution: Third Edition, National Institute for Trial Advocacy, 2014, 266.

⁶⁸ Moffitt M. L., Bordone R. C., The Handbook of Dispute Resolution, New Jersey, Jossey-Bass, 2005. მითითებულია: ხურციძე ე., ჩაჩანიძე ე., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 5, 108.

⁶⁹ ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 8, 181.

⁷⁰ Relis T., Perceptions in Litigation and Mediation: Lawyers, Defendants, Plaintiffs and Gendered Parties, Cambridge University Press, New York, 2009, 65, მითითებულია: წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამე-

ლობითობის პრინციპის ფარგლებთან დაკავშირებით დარგის ექსპერტებში დღემდე ორად იყოფა პოზიცია. ერთნი მიიჩნევენ, რომ მედიაციის პროცესში იძულების კომპონენტის ჩართვა იდეაშივე აზრს უკარგავს ამ ინსტიტუტს და აცლის კონცეპტუალურ საფუძველს. ავტორთა ამ ჯგუფის აზრით, ნებაყოფლობითობის ამგვარი შეზღუდვა მედიაციის წარმატების შანსებს, ფაქტობრივად, სპობს. საპირისპირო აზრის მომხრეები კი ნებაყოფლობითობის შეზღუდვას ამართლებენ უფრო ღირებული, საჯარო ინტერესის არსებობით და ხაზს უსვამენ იმ სიკეთებს, რაც სავალდებულო მედიაციას მოაქვს.

როგორც აღინიშნა, ნებაყოფლობითობის პრინციპის შეზღუდვის კლასიკური მაგალითია სასამართლო მედიაცია, რომელიც სავალდებულო და არასავალდებულო მედიაციად იყოფა. სავალდებულო მედიაციის შემთხვევაში, დავის კატეგორიიდან გამომდინარე, მოსამართლე თავისი დისკრეციის ფარგლებში საქმეს გადასცემს მედიაციას, ხოლო ეს განჩინება არ საჩივრდება. ამდენად, სასამართლო სავალდებულო მედიაცია არის ყველაზე „მკაცრი“ იძულებითი კომპონენტის შემცველი მედიაციის ტიპი. დასაწყისშივე უნდა აღინიშნოს, რომ სავალდებულო მედიაციაში არ არსებობს შეთანხმების მიღწევის ვალდებულება, ამიტომ, სავალდებულო მედიაციის პროცესი არანებაყოფლობით დაწყების მიუხედავად, ნებაყოფლობით მიმდინარეობს. სადავო სწორედ ის არის, იძულებით დაწყების ფარგლებში არსებობს თუ არა თეორიული შანსი, რომ მედიაცია იყოს ეფექტური და სასარგებლო.

სავალდებულო მედიაციის ერთ-ერთი უმთავრესი მინუსი არის მისი ფსიქოლოგიური ზემოქმედების გავლენა მონაწილე მხარეებზე. მედიაციის იძულებით დაწყება მხარეებს ხელს უშლით გაანალიზონ ალტერნატივების შეუზღუდაობა და ყველა ის სხვა უპირატესობა, რასაც მედიაციის პროცესი სთავაზობს მათ, თუნდაც იძულების წესით იყოს დაწყებული. აქედან გამომდინარე, მხარეთა გახსნილობის ხარისხი ბევრად ნაკლებია კერძო მედიაციასთან შედარებით და ისინი ვერ აღიქვამენ, რომ უშუალოდ მედიაციის პროცესი ნებაყოფლობით მიმდინარეობს და დამოუკიდებელია სასამართლოსგან. ამ ფსიქოლოგიური ფაქტორების ზემოქმედებით კი მორიგების მიღწევა ძალზედ რთულდება, ხოლო პროცესი კი ჭიანჭურდება. სავალდებულო მედიაციის კრიტიკოსები მიუთითებენ, რომ სავალდებულო მედიაცია მხოლოდ ხარჯების ზრდას და საბოლოო გადანაწილების გაჭიანურებას იწვევს, რადგანაც მხარეების იძულებით ჩართვა პროცესში ხელს უშლის მის შეთანხმებით დასრულებას⁷¹.

სავალდებულო მედიაციის მოწინააღმდეგეთა აზრით, არსებობს გონივრული რისკი იმისა, რომ მედიაციის სამართლებრივ სისტემაში ინტეგრაციამ შელახოს ის ფუნდამენტური პრინციპები, რაც ახასიათებს მედიაციას, როგორც არაფორმალურ და მოქნილ პროცესს⁷². პროფესორი ნენსი უელშის მოსაზრებით, სასამართლო მედიაცია ძირს უთხრის მედიაციის ტრადიციულ მოდელს, რომელიც თვითგამორკვევის უფლების მკაცრ დაცვას მოითხოვს. ზოგადად, სასამართლო ეკონომიის მიზნების გამო ნაკლებად ეთმობა ყურადღება მედიაციის ძირითად ფასეულობებს⁷³. მართლაც, მედიაციის, როგორც დავის გადანაწილების საშუალების არსებობა უნდა განაპირობოს თავად ამ ინსტიტუტის მახასიათებლებმა და არსმა და არა სახელმწიფოს იძულებითმა მექანიზმმა. სავალდებულო მედიაცია სრულად ვერ იქნება სახელმწიფოს მიერ შენარჩუნებული, თუ ამ ინსტიტუტის არსებობის საჭიროება და აუცილებლობა მისმა სარგებლიანობამ არ დაუდასტურა საზოგადოებას⁷⁴.

სავალდებულო მედიაციის მოწინააღმდეგეების ერთ-ერთი მთავარი არგუმენტი არის ის, რომ იგი შეიძლება ზღუდავდეს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებას, ან, სულ მცირე, აჭი-

რიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 20.

⁷¹ Spencer, David, /Brogan, Michael, Mediation Law and Practice, “Cambridge University Press,” New-York, 2006, p.266. მიუთითებულია: მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, რედ. ცერცვაძე გ., თბ., 2013, 118.

⁷² ალფინი ჯ. ჯეიმს., მაკკეიბი გ. კ. ჩიტაშვილი ნ. (მთარგმნელი), მედიაცია სასამართლოების ჩრდილში: ახლად შექმნილი პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა, სამართლის ჟურნალი #2, 2024, 355.

⁷³ იქვე.

⁷⁴ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადანაწილება, წელიწდეული“, თბ., 2016, 12.

ნურებდეს მას. არსებობს რისკი იმისა, რომ რომელიმე იურისდიქციაში მედიაციის სავალდებულო სახით დანერგვა წინააღმდეგობაში მოდიოდეს ადამიანის უფლებების და ძირითადი თავისუფლებების დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილ სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლებასთან⁷⁵. მაშინ, როდესაც მხარეებს არ აქვთ დავის მორიგებით დასრულების არც რესურსი და არც პოტენციალი, მხოლოდ იმის გამო, რომ საქმე ავტომატურად მოექცა სავალდებულო მედიაციას დაქვემდებარებულ კატეგორიაში, შესაძლოა ბარიერი იყოს მხარეებისთვის. მეორე მხრივ, ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილებაში საქმეზე საქმეზე ემინგდენი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ⁷⁶ სასამართლომ დაადგინა, რომ სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლება არ წარმოადგენს აბსოლუტურ უფლებას და შესაძლოა ემსახუროდეს შეზღუდვას, თანაზომიერებისა და პროპორციულობის ფარგლებში⁷⁷. ასევე, სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებაზე იმსჯელა⁷⁸ ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლომ ალასინის⁷⁹ საქმეზე. აღნიშნულ საქმეში სასამართლომ იმსჯელა, რომ სავალდებულო მედიაციის მოთხოვნა არ არის უკანონო და არ არღვევს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებას თუკი დაცულია შემდეგი წინაპირობები: 1) ის არ არის სავალდებულო იმ გაგებით, რომ არ არის აუცილებელი შეთანხმების მიღწევა, ან იმავე ეფექტის გადანყვეტილების მიღება, რაც სასამართლოს აქვს. 2) არ იწვევს საქმის მნიშვნელოვნად გაწელვას დროში. 3) აჩერებს ხანდაზმულობას. 4) მხარეებისთვის არის ფინანსურად ხელმისაწვდომი⁸⁰ – უფასო ან ნაკლებხარჯიანი⁸¹.

სასამართლოსადმი მიმართვის კონსტიტუციურ უფლებასთან დაკავშირებით საინტერესოა სასამართლო მედიაციის რეგულირება ქართულ სამართალში. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისეული რეგულირების თანახმად⁸², განჩინება საქმის მედიაციისთვის გადაცემის თაობაზე არ საჩივრდება, რაც იმის მანიშნებელია, რომ ქართულ სასამართლო სისტემაში სავალდებულო სასამართლო მედიაცია აღიქმება, როგორც სასამართლო საქმისწარმოების ნაწილი. აქედან გამომდინარე, საქმის მედიაციისათვის გადაცემა არა ზღუდავს სასამართლოსადმი მიმართვის კონსტიტუციურ უფლებას, არამედ თავად სასამართლო საქმისწარმოების პროცესის შემადგენელი ნაწილი და აღნიშნულ ფარგლებში მიღებული გადანყვეტილებაა.⁸³

რაც შეეხება სავალდებულო მედიაციის მომხრეებს, ისინი მიიჩნევენ, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ნებაყოფლობითობა მედიაციის არსებითი კომპონენტია, ამ ინსტიტუტის სიახლიდან გამომდინარე, ერთადერთი გზა, რომ საზოგადოებამ იგი გამოსცადოს და ნდობა წარმოექმნას, არის იძულებითი მექანიზმის ჩართვა. მედიაციის განვითარება საზოგადოების დავის გადანყვეტის კულტურის განმაპირობებელი და გამომხატველია⁸⁴. ამ კულტურის ჩამოსაყალიბებლად კი, რაღაც ეტაპზე მაინც, მედიაციის სავალდებულო წესით ამოქმედებაა. სავალდებულო მედიაციის ერთ-ერთ დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს მის მიერ მედიაციის ინსტიტუტის შესახებ ცნობიერების გაზრდა. წარმატებული სავალდებულო მედიაციის შემდეგ, ბუნებრივია, რომ ადამიანები სხვა დროსაც და სხვა უთანხმოების შემთხვევაშიც დაუბრუნდებიან მედიაციას, რამდენადაც მისი დადებითი მხარეები და კომფორტი უკვე გამოცდილი აქვთ. აღნიშნულს ადასტურებს იტალიის მაგალითი: მას შემდეგ, რაც იტალიაში ამოქმედდა სავალდებულო მედიაცია, ნებაყოფლობითი მედიაციის რაოდენობა გაიზარდა 45 000-მდე, მაშინ როცა მის ამოქმედებამდე ეს რიცხვი 2 000-ც კი არ იყო.⁸⁵

⁷⁵ Cortes P., *The New Regulatory Framework for Consumer Dispute Resolution*, Oxford University Press, Oxford, 2016, 83, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, თბ., 2020, 57.

⁷⁶ *Ashingdane v United Kingdom*, Case No 14/1983/70/106, European Court of Human Rights.

⁷⁷ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 23.

⁷⁸ Charles F. Szymanski, *Mandatory Mediation And The Right Of Access To The Courts In The United States: Standards For Placing Limits On Mediation And Implications For The EU*, 15.

⁷⁹ *Alasini v. Telecom Italia, SpA*, C-317/08 - C-320/08 ECJ (2010), at paragraphs 53-57.

⁸⁰ იქვე.

⁸¹ Charles F. Szymanski, *Mandatory Mediation And The Right Of Access To The Courts In The United States: Standards For Placing Limits On Mediation And Implications For The EU*, 15.

⁸² საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 187⁶.

⁸³ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის კონცეპტუალური ხედვა, სამართლის ჟურნალი #1, 2016, 168.

⁸⁴ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, თბ., 2020, 9.

⁸⁵ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 26-27.

სავალდებულო მედიაციის დადებით თვისებებზე საუბრისას უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სახელმწიფო უზრუნველყოს მხარისათვის დამატებითი ხარჯების გარეშე შედგეს მედიაცია. სავალდებულობის კომპონენტს რომ დამატებითი ფინანსური ხარჯიც ემატებოდეს, ზედმეტად დიდი და არაგონივრული ტვირთი იქნებოდა მხარეებზე.

საზოგადოებრივი მართლწესრიგისა და მშვიდობისთვის დავის გადაწყვეტის ერთ-ერთი საშუალების ნახალისება, ცალსახად მისასაღმებელია, თუნდაც სავალდებულო მექანიზმების ჩართვა გახდეს საჭირო ამ პროცესში. ამ შემთხვევაში მიზანი მართლაც ამართლებს საშუალებას – ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა მედიაციაში ემსახურება საჯარო ინტერესს და მოქალაქეთა შეგნებისა და ცნობიერების დონის გაზრდას იმგვარად, რომ მათ ნებაყოფლობით, იძულებითი მექანიზმების გარეშე აირჩიონ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება. ამდენად, მედიაცია დადებით როლს თამაშობს სამოქალაქო მართლმსაჯულების სისტემის ლეგიტიმურობის ხელშეწყობაში ადამიანის კერძო ავტონომიისა და თვითგამორკვევის გაზრდის გზით⁸⁶.

ზემოთ ჩამოთვლილი არგუმენტების მიუხედავად, იმის დასადგენად, მიზანშეწონილი და გამართლებული არის თუ არა ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა მედიაციაში, მხოლოდ თეორიული დადებითი და უარყოფითი მხარეების ჩამოთვლა და ანალიზი საკმარისი არ არის. თითოეულ იურისდიქციაში კომპლექსურად უნდა შეფასდეს სოციო-პოლიტიკური ფაქტორები, რომლებიც სავალდებულო მედიაციის წარმატების ან მარცხის განმაპირობებელი შეიძლება აღმოჩნდეს. დავის გადაწყვეტის ისეთი ინსტიტუტისათვის, რომელიც ფუნდამენტურად ნებაყოფლობითობაზეა დაფუძნებული, სავალდებულო ხასიათის მინიჭება შესაძლოა რისკის მატარებელი იყოს. მეორე მხრივ, სტრატეგიულად დაგეგმვის შემთხვევაში, შესაძლოა სავალდებულობის ელემენტმა არაპოპულარული ინსტიტუტი საზოგადოებისთვის მისაღებ და სასურველ საშუალებად აქციოს.

ქართულ რეალობაში სასამართლო სავალდებულო მედიაციის არსებობა რაციონალური გადაწყვეტაა. თეორიულ და მეცნიერულ დონეზე დავას არ ინვესტ, რომ ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა მედიაციის ფუნდამენტს ეწინააღმდეგება, თუმცა ამის გარეშე საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტის მასშტაბურად დანერგვა და განვითარება შეუძლებელია. საქართველოში მოქმედი სავალდებულო მედიაციის მოდელი დადებით როლს თამაშობს მართლმსაჯულების განვითარებაში, საზოგადოების დავის გადაწყვეტის კულტურის გაზრდაში და ზოგადად, მედიაციის პოპულარიზებაში. ამ მოსაზრებას ევროკავშირის ქვეყნების გამოცდილებაც ადასტურებს, რაზე საუბარიც ნაშრომის მომდევნო თავში იქნება.

4.2. ნებაყოფლობითობის პრინციპი კოლექტიური შრომითსამართლებრივი დავების მედიაციაში

საქართველოში მედიაციის ერთ-ერთ თავისებურ, „საგამონაკლისო“ მოდელს⁸⁷ წარმოადგენს კოლექტიური შრომითსამართლებრივი დავების მედიაცია, რომელშიც მედიაციის პრინციპები, მათ შორის ნებაყოფლობითობა, თავისებურად ვლინდება. კოლექტიური შრომითსამართლებრივი საქმეების მედიაციას, მრავალ მსგავსებასთან ერთად, ბევრი განმასხვავებელი ნიშანიც აქვს კლასიკურ მედიაციასთან. მას თან ერთვის ისეთი დამატებითი სირთულეები, როგორებიცაა: დავაში მონაწილე პირთა სიმრავლე, საკითხის მომეტებული სენსიტიურობა დასაქმებულის, ანუ სუსტი მხარის ჩართულობის გამო⁸⁸, მხარეთა შორის არსებული ქვემდებარეობა, მონაწილე პირთა სიმრავლე, მოთხოვნათა თავისებურება და ფართო წრე, ასევე, მომეტებული საზოგადოებრივი ინტერესი.⁸⁹

⁸⁶ Acharya N., Exploring the Role of Mandatory Mediation in Civil Justice, Schulich School of Law, Dalhousie University, 2023, 720.

⁸⁷ ბარნაბიშვილი გ., სიხარულიძე ტ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 1, 23.

⁸⁸ ტაკაშვილი ს., მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმის მნიშვნელობა კოლექტიური შრომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2015“, თბ., 2014, 49-51.

⁸⁹ ჟორჟოლიანი ლ., მედიაციის განვითარება და შედარებითი სამართალი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2015“, თბ., 2014, 8.

კოლექტიური შრომითი დავების მედიაციის საფუძველი კოლექტიური შრომითი დავაა⁹⁰. არსებითად მნიშვნელოვანია დავის სწორად იდენტიფიცირება⁹¹, რათა მის მოგვარებაზე შემდგომ გავრცელდეს შესაბამისი რეგულაცია⁹².

კოლექტიური დავა არის კოლექტიური შრომითი ურთიერთობის დროს წარმოშობილი დავა ან დავა დამსაქმებელსა და დასაქმებულთა ჯგუფს (სულ მცირე, 20 დასაქმებული) შორის⁹³. შრომის კოდექსისეული რეგულირებით, კოლექტიური დავა უნდა გადაწყდეს მხარეთა შორის შემათანხმებული პროცედურებით, რაც გულისხმობს დამსაქმებელსა და დასაქმებულთა ჯგუფს შორის ან დამსაქმებელსა და დასაქმებულთა გაერთიანებას შორის პირდაპირი მოლაპარაკებების გამართვას ან მედიაციას ერთ-ერთი მხარის მიერ მინისტრისთვის შესაბამისი წერილობითი შეტყობინების გაგზავნის შემთხვევაში⁹⁴.

აღნიშნული დეფინიციიდან გამომდინარე, შესაძლოა გამოიყოს კოლექტიურ შრომით დავაზე მედიაციის დაწყების სხვადასხვა საფუძველები⁹⁵:

1. მხარეების მიერ პირველივე, ანუ მოლაპარაკებების სტადიაზე მინისტრისათვის მიმართვით მედიაციის დაწყების თაობაზე;

2. რომელიმე მხარის მიერ მედიაციისთვის მიმართვა მას შემდეგ, რაც მოლაპარაკებები შეთანხმებით ვერ დასრულდება, რის შედეგადაც საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის შესაბამისი წერილობითი შეტყობინების გაგზავნის საფუძველზე დაიწყება მედიაციის პროცესი.

3. მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის არსებობისას, მინისტრის ინიციატივით, წერილობითი მიმართვის გარეშე მედიატორის დანიშვნა⁹⁶.

მედიაციის ნებაყოფლობითობის პრინციპს თავისებური მოქმედება აქვს შრომით დავებში⁹⁷. ამ კატეგორიის დავებში სასწორის მეორე პინაზე ისეთი სიკეთეები დევს, რომელთა დასაცავადაც კანონმდებელი უშვებს ნებაყოფლობითობის პრინციპის შეზღუდვას. შრომითსამართლებრივ დავებზე წარმოებული მედიაციისას, ისევე როგორც ყველა სხვა ტიპის მედიაციაში, მხარეები მხოლოდ და მხოლოდ ნებაყოფლობით იღებენ გადაწყვეტილებას და თანხმდებიან მორიგების პირობებზე. თუმცა, გარკვეული ხარისხით მათი ნების ავტონომია უფრო მაღალი ხარისხით იზღუდება, რადგანაც მათზე დამატებით მოქმედებს შრომით-სამართლებრივი ნორმები და ზოგადი პრინციპები.

ნებაყოფლობითობის პრინციპი ცალსახად ილახება მედიაციის პროცესის დაწყებისას, გარდა იმ შემთხვევისა როცა მხარეები ორმხრივი სურვილით მივლენ ამ გადაწყვეტილებამდე. მაშინ, როცა ეს ერთი მხარის ინიციატივაა, ნაწილობრივ იზღუდება მეორე მხარის უფლება, რომ ნებაყოფლობით ჩაერთოს მედიაციის პროცესში. ნებაყოფლობითობა იზღუდება არა მხოლოდ დაწყების, არამედ პროცესის მიმდინარეობისასაც. მხარეები ვალდებული არიან მონაწილეობა მიიღონ შემათანხმებელ პროცედურებში და დაესწრონ მედიატორის მიერ გამართულ შეხვედრებს. ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა გამოიხატება იმაშიც, რომ დავის ნებისმიერ სტადიაზე მინისტრს უფლება აქვს, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის არსებობის შემთხვევაში, მხარის წერილობითი მიმართვის გარეშე, საკუთარი ინიციატივით დანიშნოს დავის მედიატორი⁹⁸. გარდა ამისა, დავის ნებისმიერ სტადიაზე მინისტრს უფლება აქვს, მიიღოს გადაწყვეტილება შემათანხმებელი პროცედურების

⁹⁰ იქვე.

⁹¹ *ირემაშვილი ქ.*, გამოწვევები კოლექტიური შრომითი დავების მედიატორებისთვის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადი 2015“, თბ., 2014, 9.

⁹² საქართველოს მთავრობის დადგენილება კოლექტიური დავის შემათანხმებელი პროცედურებით განხილვისა და გადაწყვეტის წესის დამტკიცების შესახებ.

⁹³ იქვე, მუხლი 3, ნაწილი 2.

⁹⁴ საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 63, ნაწილი 1.

⁹⁵ *მიქელთაძე მ.*, კოლექტიური შრომითი დავის გადაწყვეტის მექანიზმები და მათი ფუნქციონირების ინსტიტუციური მოდელები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადი 2017“, თბ., 2020, 154.

⁹⁶ იქვე.

⁹⁷ *ირემაშვილი ქ.*, გამოწვევები კოლექტიური შრომითი დავების მედიატორებისთვის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადი 2015“, თბ., 2014, 10.

⁹⁸ საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 63, ნაწილი 4.

შენწყვეტის შესახებ⁹⁹. თუმცა, პრაქტიკაში დასტურდება მხარეების მიერ მედიატორის დანიშვნამდე (წინსწრები) აცხადების პრეცედენტიც, რაც რაღაც დონეზე მაინც ითვალისწინებს პროცესში მხარეების კერძო ავტონომიის განხორციელებას¹⁰⁰.

ნებაყოფლობითობის პრინციპის მსგავსი ხარისხით შეზღუდვა შესაძლოა გამართლდეს სხვა, ისეთი მაღალი ინტერესის გამო, როგორიცაა საჯარო წესრიგი და კორპორატიული მშვიდობა. მეორე მხრივ, ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა შესაძლოა გახდეს საზოგადოების მხრიდან მედიაციისადმი კეთილგანწყობის შემცირების საფუძველი. კეთილგანწყობისა და ნდობის გარეშე კი, მედიაციის ეფექტურობა კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება. პროცესში იძულებით ჩართული მხარეების „გახსნა“ და ღია კომუნიკაციის წარმოება მედიატორისთვის განსაკუთრებით რთული გამოწვევაა.

აღსანიშნავია, რომ შრომის კოდექსით სავალდებულოა მედიაციის პროცესში მონაწილეობა, თუმცა არც კოდექსი და არც დადგენილება არ ითვალისწინებს შედეგს ან პასუხისმგებლობას ამ ვალდებულების დარღვევისთვის. ამდენად, მიუხედავად იმისა, რომ ფორმალურად მედიაციის პროცესზე დასწრება სავალდებულოა, ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობა მხარეს პასუხისმგებლობას ან სანქციას არ უწესებს, რაც კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს. უფრო მეტიც, პასუხისმგებლობის არსებობის შემთხვევაში მხარეებს შესაძლოა უფრო გაეაზრებინათ საკუთარი ვალდებულების და მედიაციაზე დასწრების არსი და ჩართულობა მოლაპარაკების პროცესში. თუმცა, გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ საქართველოს შრომის კოდექსის 64-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით გაფიცვისა და ლოკაუტის უფლება მხარეებს მხოლოდ მას შემდეგ წარმოეშვებათ, რაც მინისტრისადმი წერილობითი შეტყობინების გაგზავნიდან 21 კალენდარული დღე გავა. ეს პერიოდი კი მედიაციის პროცესსა და მხარეების მასში მონაწილეობის მიღებას გულისხმობს¹⁰¹. აღნიშნულთან დაკავშირებით, საინტერესო და რიტორიკულ შეკითხვას სვამს ლევან ჟორჟოლიანი: „საინტერესო იქნება დაისვას შეკითხვა, მოქმედი კანონმდებლობით, კოლექტიური დავების სავალდებულო მედიაცია, ეს არის გზა კოლექტიური შრომითი დავების მშვიდობიანი მოგვარებისა და ინდუსტრიული მშვიდობისკენ თუ ბილიკი, რომელსაც მივყავართ გაფიცვის უფლების წარმოშობამდე, რის შედეგადაც ირღვევა კორპორატიული სიმშვიდე და თითქმის უმრავლეს შემთხვევაში დგება ზიანი?“ ამ კითხვაზე პასუხის ცალსახად გაცემას, სავარაუდოდ, პრაქტიკაზე მრავალწლიანი დაკვირვება დაჭირდება.

მიუხედავად ნებაყოფლობითობის შეზღუდვისა, კოლექტიური შრომით-სამართლებრივი დავა ხშირ შემთხვევაში ძალიან მნიშვნელოვანია თავისი პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სოციალური მდგენელებით¹⁰². ამიტომაც, ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა და სავალდებულო მოქმედების გავრცელება, დიდწილად, გამართლებულია. მხარეთა ნების ავტონომიის უკეთ რეალიზებისთვის, შესაძლოა უპრიანი იყოს მხარეებს თავად შეეძლოთ მედიატორის არჩევა. ამგვარად გარკვეულ დონეზე მაინც იქნებოდა მხარეთა ნებაყოფლობითობა შენარჩუნებული. მინისტრს კი მედიატორის დანიშვნის უფლებამოსილება შესაძლოა მაშინ წარმოექმნას, როდესაც მხარეები თავად ვერ თანხმდებიან ამ საკითხზე.

4.3. ნებაყოფლობითობის პრინციპი მედიაციის პროცესუალურ-ეთიკური მთლიანობისა და სამართლიანობის შენარჩუნების პარალელურად

მედიაციის პროცესის არსებითი მახასიათებელი მისი ნებაყოფლობითობაა, თუმცა დგება საკითხი, ხომ არ არსებობს რაიმე უმაღლესი სიკეთე, რომლის დასაცავადაც შესაძლოა გამართლებული იყოს მხარეთა ნების კერძო ავტონომიის, რაც ნებაყოფლობითობის პრინციპის გამოვლინებაა, შეზღუდვა? მეორე მხრივ, შესაძლოა თუ არა მედიაცია ჩაითვალოს მხარეთა ნებაყოფლობით წარ-

⁹⁹ იქვე, ნაწილი 5.

¹⁰⁰ ბარნაბიშვილი გ., სიხარულიძე ტ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 1, 24.

¹⁰¹ მიქალაძე მ., კოლექტიური შრომითი დავის გადაწყვეტის მექანიზმები და მათი ფუნქციონირების ინსტიტუციური მოდელები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2017“, თბ., 2020, 152.

¹⁰² იქვე, 96.

მართულ/დასრულებულ პროცესად, მაშინ როცა, მიღებული შეთანხმება არ არის სამართლიანი, არ ასახავს მხარის ინფორმირებულ გადაწყვეტილებას და არ არის თვითგამორკვევის შედეგი¹⁰³?

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაციის შესახებ ქართული კანონმდებლობა და მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი მეტ-ნაკლებად ადგენს მედიატორთა „სამოქმედო გეგმას“ ეთიკურ-პროფესიული დილემების გადასაწყვეტად, პრაქტიკაში მაინც წარმოიშვება ისეთი შემთხვევები, რომელთა შეფასება და გადაწყვეტა პრობლემურია და მრავალი სიკეთისა თუ პრინციპის ანალიზსა და დაბალანსებას მოითხოვს. მხარეთა ნებაყოფლობითობის უპირველესი გამოვლინებაა მათი ნების ავტონომია, რაც გულისხმობს სამედიაციო მორიგების პირობების განსაზღვრის ექსკლუზიურ პრეროგატივას. სწორედ მხარეები არიან შემოქმედები მორიგების თუ მოურიგებლობის. თუმცა, ნების ფართო ავტონომია, ცალკეულ შემთხვევებში, შესაძლოა პროცესის შინაარსობრივ-ეთიკურ მთლიანობას არღვევდეს, ან, არ იყოს სამართლიანი.

სამართლიანობის ცნების უნივერსალური განმარტება სამართლის დოქტრინის მრავალსაუკუნოვანი არსებობის მიუხედავად, კვლავაც არ ჩამოყალიბებულია¹⁰⁴. მედიაციის მიზნებისათვის, სამართლიანობა შესაძლოა განიმარტოს, როგორც მხარეთა მიერ ძირითად პრინციპების შეგნებით, ნებაყოფლობით, უსამართლო უპირატესობის¹⁰⁵ მოპოვების და მანიპულაციის მცდელობის გარეშე პროცესში მონაწილეობა. სამართლიანობა წარმოადგენს მედიაციის ნორმატიულ და ეთიკურ სტანდარტს¹⁰⁶. ზოგად დონეზე კი, მედიაცია შეიძლება ჩაითვალოს უსამართლოდ, თუ მის მიერ მიღწეული შედეგი მხარეს ტოვებს სასტარტო პოზიციაზე ბევრად უარეს მდგომარეობაში და ასევე იმასთან შედარებით, ვიდრე იქნებოდა დავის გადაწყვეტის სხვა მოდელის გამოყენების შემთხვევაში¹⁰⁷.

ზოგიერთი ავტორის აზრით, მედიაციის ნებაყოფლობითი ბუნებიდან გამომდინარე, პროცესის ეთიკური სამართლიანობა თავად მხარეების ნების კერძო ავტონომიაზეა დამოკიდებული. ავტორთა ამ ჯგუფის მოსაზრებით, „მედიაციაში სამართლიანობა მოდის მხარეებისგან“¹⁰⁸, შესაბამისად, ისინი თავადვე არიან პასუხისმგებელნი, თუ რა შედეგით დაასრულებენ მედიაციას. ავტორთა მეორე ჯგუფი კი მედიატორს აკისრებს ვალდებულებას, რომ შეძლებისდაგვარად უზრუნველყოს პროცესის მთლიანობის შენარჩუნება, ხოლო ცალსახად უსამართლო პროცესის განვითარების შემთხვევაში, შეწყვიტოს პროცესი.

მედიაციის პროცესუალურ-ეთიკური მთლიანობის შენარჩუნება პირდაპირ არის დაკავშირებული მედიაციის პრინციპების დაცვასთან. რომელიმე მათგანის შესუსტება, ხშირ შემთხვევაში, აზიანებს მთლიანად პროცესს. ხანდახან კი, რამდენადაც პარადოქსული არ უნდა იყოს, ეს ორი სიკეთე ერთმანეთს უპირისპირდება და წარმოქმნის კონფლიქტს, რომლის გადაწყვეტაც, დიდწილად, მედიატორის პროფესიონალიზმზეა დამოკიდებული. სამართლიანობის დარღვევა მრავალმხრივ შესაძლოა იყოს გამოხატული, ერთ-ერთი ასეთი შესაძლოა იყოს შემთხვევა, როცა მხარეს ან მხარეებს არ აქვთ გააზრებული შეთანხმების შინაარსი, ხოლო შეთანხმების შედეგი კი არაპროპორციულად და არაკეთილგონივრულად ნეგატიურია მისთვის. სამართლიანობის ცნება, ბუნებრივია, უნდა გაიმიჯნოს უკანონობისგან. უკანონო შეთანხმება, რამდენადაც მხარეთა ნებაყოფლობითა და

¹⁰³ წულაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - ნელინდეული 2021“, თბ., 2021, 264.

¹⁰⁴ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ნელინდეული“, თბ., 2016, 24.

¹⁰⁵ იქვე, 9.

¹⁰⁶ Nolan-Haley J. M., Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, 74, Notre Dame L. Rev., 775, No12, 1999, 778, <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1273&context=faculty_scholarship>; Woo M.Y.K., Collagher M. E., Chinese Justice Civil Dispute Resolution in Contemporary China, Cambridge University Press, United States of America, 2011, 38., მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ნელინდეული“, თბ., 2016, 1.

¹⁰⁷ Stulberg B. J., Fairness and Mediation, 13(3) Ohio State Journal on Dispute Resolution, 1998, 911.

¹⁰⁸ Hyman J., Love L., If Porta Were a Mediator: An Inquiry into Justice in Mediation, 9 Clinical L. Rev., 2002, 160. მითითებულია: წულაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - ნელინდეული 2021“, თბ., 2021, 262.

თვითგამორკვევით არ უნდა იქნეს შედგენილი, ყოველთვის აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი იქნება.

მედიაციის პროცესის მთლიანობის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი კომპონენტია ის, რომ გადაწყვეტილება მიღებული იყოს მხარეთა მიერ ინფორმირებული თანხმობისა და თვითგამორკვევის შედეგად. მედიაციის შედეგი ვერ იქნება სამართლიანი, თუკი იგი არ ეფუძნება მხარეთა რეალურ ნება-სურვილებს. სწორედ ამიტომ, მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი ვალდებულების დონეზე განსაზღვრავს მედიატორის მიერ თვითგამორკვევის ხელშეწყობას. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა გულისხმობს, რომ მხარეებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა მათი ინტერესის შესაბამისად მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილება როგორც დავის შინაარსობრივ, ისე მედიაციის პროცედურულ საკითხებზე¹⁰⁹. ამ მიზნის მისაღწევად, მედიატორს, თავისი ნეიტრალური როლის ფარგლებში, აქვს გარკვეული მოქმედებების შესრულების უფლება, მაგალითად, საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან¹¹⁰.

მედიაციის პროცესი და მიღწეული შეთანხმება, მართალია მხარეთა ნების კერძო ავტონომიის სფეროშია მოქცეული და კონფიდენციალურია, თუმცა, აისახება მედიაციის ინსტიტუტის რეპუტაციაზე. თუკი მედიატორი „დაუშვებს“ ფუნდამენტურად უსამართლო და არაეთიკური შეთანხმების მიღწევას, ეს არა მხოლოდ მხარეებს, არამედ ინსტიტუტსაც აზიანებს. მეორე მხრივ, დგება რისკი, პროცესუალურ-ეთიკური სამართლიანობის შენარჩუნების იდეით, ხომ არ შეიძლება მედიატორი უნებურად ლახავდეს მხარეთა ნების ავტონომიას? მეორე მხრივ, შეიძლება თუ არა ისეთი მოქმედების განხორციელება, რომელიც მხარის კერძო ავტონომიას ეწინააღმდეგება, კონკრეტულ სიტუაციაში, ყველაზე ეთიკური გადაწყვეტილება იყოს¹¹¹?

პირველი ნაბიჯი ეთიკური დილემისგან „თავის დასახსნელად“ არის მედიატორის მიერ კითხვის დასმა, თუ რამდენად არის მხარეთა გადაწყვეტილება მათი ნების ავტონომიის ფარგლებში მოქცეული. ნების ავტონომია გულისხმობს არა მხოლოდ ფორმალურ ნებაყოფლობითობას, არამედ, მხარეთა ინფორმირებულ პოზიციას და თვითგამორკვევას. ამდენად, მედიატორმა სწორედ ამ კომპასით უნდა იხელმძღვანელოს – შეაფასოს, არის თუ არა მხარის გადაწყვეტილება ინფორმირებული თანხმობა (უარი) და რეალიზებული აქვს თუ არა მას თვითგამორკვევის უფლება. სწორედ ეს ორი წინაპირობა უნდა არსებობდეს, რომ გადაწყვეტილება ჩაითვალოს ნების ავტონომიის ფარგლებში, ნებაყოფლობით მიღებულად. თვითგამორკვევისა და ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი, როგორც მხარეთა ავტონომიურობის უზენაესი ღირებულების გამოვლინება, მედიაციის ფუნდამენტია¹¹². სწორედ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემის შემდეგ უნდა შეფასდეს შინაარსობრივი სამართლიანობის საკითხი.

მედიაციის პროცესი, გარდა ეთიკური მთლიანობისა, პროცესუალურადაც სამართლიანი უნდა იყოს. პროცედურული სამართლიანობა ქმნის წინაპირობას იმისა, რომ მხარეთა საბოლოო გადაწყვეტილება იყოს არსობრივადაც სამართლიანი. ნებაყოფლობითობის პრინციპიდან გამომდინარე, მხარეებს თავად აქვთ პრივილეგია, რომ დაადგინონ სხვადასხვა პროცესუალური წესები, იმ პირობით, რომ დაცული იქნება ეთიკური და ნორმატიული პრინციპები. მხარეთა პრივილეგიაა განსაზღვრონ მედიაციის ჩატარების სხვადასხვა ორგანიზაციული საკითხი, დრო, ადგილი, გაითვალისწინონ მორიგების აღსრულების პირობა, მოითხოვონ ინდივიდუალური თუ საერთო სესიის გა-

¹⁰⁹ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, მუხლი 4, ნაწილი 3.

¹¹⁰ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, მუხლი 4, ნაწილი 5.

¹¹¹ წულაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდელე 2021“, თბ., 2021, 262.

¹¹² Bartlett F., Mortensen R., Tranter K., *Alternative Perspectives on Lawyers and Legal Ethics, Reimagining the Profession*, Routledge Research in legal Ethics, London and New-York, 2011, 207; Waldman E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 12; *Model Standards of Conduct for Mediators*, 2005, Standard I (1) მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 157.

მართვა, შეთანხმდნენ ხარჯების განაწილებაზე¹¹³. ის, რომ მხარეებს აქვთ პროცესუალური კონტროლი, დიდწილად განაპირობებს და ამოტივირებს მათ ნებაყოფლობით მონაწილეობას¹¹⁴. ცხადაა, მედიატორს, როგორც პროცესის ფასილიტატორს, უფლება აქვს აკონტროლოს პროცესუალური წესების ლეგიტიმურობა. მისი როლია დაიცვას ბალანსი დავის ნებაყოფლობით გადანაცვებასა და პროცესის ჯეროვნად წარმართვას შორის¹¹⁵. ამდენად, როდესაც პროცესის მთლიანობა დგას რისკის ქვეშ, მედიატორს შესაძლოა მოუწიოს პროცედურული წესების თავად განსაზღვრა, რაც შესაძლოა ნების ავტონომიის შეზღუდვად იქნეს აღქმული.

მედიატორმა, ნებისმიერ შემთხვევაში, უნდა დაიცვას მის მიმართ დაწესებული ეთიკური სტანდარტები. მედიაციის ეთიკურ პრინციპებს შორის არ არსებობს დადგენილი იერარქია, რომელიც რომელიმე ერთ პრინციპს მნიშვნელოვნად უნივერსალურ უპირატესობას სხვებთან შედარებით. ამიტომ, საქმის ინდივიდუალური მახასიათებლების შეფასებითა და ფუნდამენტურ პრინციპებს შორის გონივრული ბალანსის დაცვით უნდა მოხდეს სათანადო პრინციპის გამოყენება. მედიატორად მუშაობის უფლებამოსილების ქონა ყოველ მედიატორს დიდ პასუხისმგებლობასა და ვალდებულებებს აკისრებს. ამიტომაც, მედიატორად გახდომის გზაზე შემდგარმა თითოეულმა პიროვნებამ უნდა გაიაზროს, რომ მედიატორობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ და მხოლოდ ორგანიზაციულ-პროცესუალური საკითხების ორგანიზებითა და მხარეთა მოსმენით. მედიატორს მრავალი ეთიკური დილემები წარმოეშობა, რომლებშიც გამოსავლის პოვნა საჭიროა იმისათვის, რომ მედიაციის ინსტიტუტის ეთიკური ურღვევობა შენარჩუნდეს¹¹⁶.

ნებაყოფლობითობის პრინციპი მედიაციაში გულისხმობს, რომ სამედიაციო მორიგების შემქმნელი მხოლოდ და მხოლოდ მხარეები უნდა იყვნენ. მედიატორს არ აქვს უფლება მოსამართლის როლი მოირგოს და მხარეთა შეთანხმება საკუთარი შეხედულებისამებრ წარმართოს¹¹⁷, რადგან ამგვარად ვერ რეალიზდება მხარეთა სახელშეკრულებო ავტონომია. მედიატორის როლი არ უნდა დაემსგავსოს მხარის წარმომადგენლის როლს. როდესაც მედიატორი აანალიზებს, რომ მხარეს ჭირდება პროფესიული კონსულტაცია ინფორმირებული გადანაცვებების მისაღებად, მან თავად კი არ უნდა შეასრულოს ეს როლი, არამედ მხარეს გააცნობიერებინოს პროფესიონალთან კონსულტაციის საჭიროება. ნეიტრალობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებიდან გამომდინარე მედიატორი იურიდიულ დახმარებას ვერ აღმოუჩენს მხარეებს¹¹⁸. ამდენად, მედიატორის ნებისმიერი ინტერვენცია უნდა იყოს ლეგიტიმური.

უკიდურესი ღონისძიების სახით, თუ კანონმდებლობით მედიატორს მინიჭებული ექნება უფლებამოსილება, შეწყვიტოს მედიაცია, მაშინ მან ეს აუცილებლად უნდა განახორციელოს უკანონო შედეგის პრევენციის მიზნით¹¹⁹. ზოგიერთი ქვეყნების და საერთაშორისო ორგანიზაციების საკანონმდებლო აქტები პირდაპირ განსაზღვრავს, თუ რა შემთხვევებში უნდა დაასრულოს მედიაციის პროცესი მედიატორმა¹²⁰. მათ შორის, UNCITRAL-ის მოდელური კანონის მიხედვით, მედიატორს აქვს უფლება საკუთარი შეხედულებით, მხარეებთან შეთანხმების შემდეგ შეწყვიტოს მედიაცია. იმავე შინაარსის ჩანაწერს ითვალისწინებს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი. ამდენად, მედიაციის შეწყვეტა, შესაძლოა რაიმე კონკრეტული არსებითი საფუძვლის გარეშე, მედიატორის შინაგან რწმენაზე დაყრდნობით, მედიაციის პროცესისა და ეთიკის ნორმების დასაცავად. ეს იმას

¹¹³ იქვე, გვ. 170.

¹¹⁴ Cole S.R., Managerial Litigants? The Overlooked Problem of Party Autonomy in Dispute Resolution, Hastings Law Journal, Vol.51, Issue 6, 2000, 1201. მითითებულია: იქვე.

¹¹⁵ იქვე, 171.

¹¹⁶ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული“, თბ., 2016, 14.

¹¹⁷ ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 186.

¹¹⁸ Choung Y., Achieving Justice Through ADR: An Analysis of the Korean Mediation System, Indiana University Maurer School of Law, Theses and Dissertations 39, 5-2017, 97. მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 184.

¹¹⁹ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული“, თბ., 2016, 18.

¹²⁰ ცერცვაძე გ., მედიაცია, დავის გადანაცვების ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 196.

ადასტურებს, რომ ნებაყოფლობითობასთან შედარებით, ეთიკური წესების დაცვას ენიჭება პრიორიტეტი¹²¹. ყურადსაღებია, რომ ქართული კანონმდებლობა ორი პირობის – არაგონივრულობისა და გაუმართლებლობის კუმულატიურად არსებობას მოითხოვს მედიატორის მიერ ამ გადაწყვეტილების მისაღებად¹²².

ბუნებრივია, მედიატორს აკისრია ვალდებულება მხოლოდ „უკანასკნელ გამოსავლად“ მიიჩნიოს პროცესის შეწყვეტა და მანამდე ეძიოს გზები და კრეატიული გამოსავლები მედიაციის პროცესის „გადასარჩენად“. პროცესის დასრულება არ უნდა იყოს მარტივი გამოსავალი მედიატორის მიერ ეთიკური პასუხისმგებლობის მოსახსნელად. მედიატორმა ყველა ღონე უნდა იხმაროს, რომ პროცესის მიმდინარეობისას მიაღწიოს მხარეთა ინფორმირებული თანხმობის ეტაპამდე მისვლას. ამ გადაწყვეტილების მიღებამდე მედიატორი სრულად უნდა დარწმუნდეს, რომ მხარეებს შორის არ არსებობს შეთანხმების შანსი და მედიაციის გაგრძელება იქნება დროის, ფინანსური და ემოციური რესურსების ფუჭი დანაკარგი¹²³.

მედიაციაში ნებაყოფლობითობის პრინციპი არა მხოლოდ მისი დაწყების მომენტშია მნიშვნელოვანი, არამედ თავად პროცესის მიმდინარეობისას, მისი მთლიანობის შენარჩუნებისთვის. მხარეთა ნების ავტონომია მათ თვითგამორკვევასთან პირდაპირ კავშირში მყოფი პრინციპია, ამ ორი უკანასკნელის არსებობის გარეშე კი პროცესის ეთიკური მთლიანობისა და სამართლიანობის დარღვევის რისკი შეიძლება არსებობდეს. ამ ორი სიკეთის – ნების ავტონომიისა და პროცესის მთლიანობის დაბალანსება ის გამოწვევაა, რომელთა გადაჭრაც მედიატორების უდიდესი დილემაა.

5. ნებაყოფლობითობის პრინციპის ანალიზი ევროკავშირის სამართალში

5.1. მედიაციის რეგულირების მოდელები ევროკავშირის სამართალში

დავების მოლაპარაკების გზით გადაჭრის პრაქტიკას ევროპაში მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს, თუმცა მედიაცია, როგორც ინსტიტუტი, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში მხოლოდ რამდენიმე ათწლეულს, ზოგიერთ ქვეყანაში კი მხოლოდ რამდენიმე წელს ითვლის.¹²⁴ ამდენად, ევროკავშირში მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ინსტიტუტი, ჯერ კიდევ განვითარებისა და დახვეწის პროცესშია.

„ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2008/52/EC სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებში მედიაციის გარკვეული ასპექტების შესახებ“ (შემდგომში: დირექტივა), რომელიც ძალაში შევიდა 2008 წლის 13 ივნისს ქმნის მედიაციის რეგულირების სამართლებრივ ჩარჩოს ევროკავშირში. ევროპის წევრ ქვეყნებს დაევალებათ 2011 წლის 21 მაისამდე მოეხდინათ მედიაციის დირექტივის ეროვნულ კანონმდებლობაში ინტეგრირება¹²⁵. დირექტივის ამოქმედებით მნიშვნელოვანი ბიძგი მიეცა დავების არასასამართლო გზით გადაწყვეტის პოპულარიზაციას¹²⁶ და მედიაციის ინსტიტუტის განვითარებას, შესამჩნევი გახდა ინტერესი ამ დარგის მიმართ და დაინერგა როგორც სავალდებულო მედიაცია¹²⁷, ისე საზღვრებს შორის (cross-border) მედიაცია¹²⁸.

¹²¹ ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., გაწერელია ა., ეგნატაშვილი დ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 63.

¹²² ჯორბენაძე ს., სიხარულიძე ტ., ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 9, 203.

¹²³ იქვე, 199.

¹²⁴ Michael McIlwrath and John Savage, *International Arbitration and Mediation – A Practical Guide* (2010).

¹²⁵ Blake S., Browne J., Sime S., *The Jackson ADR Handbook*, 2nd Ed, Oxford University Press, Oxford, 2016, 230. მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 175.

¹²⁶ Wentzel C., *Internationale Mediation*, Logos Verlag Berlin, Berlin, 2016, 43. მითითებულია: იქვე, 117.

¹²⁷ Golden J., Lamm C., *International Financial Disputes (arbitration and mediation)*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 73. მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 176.

მედიაციის დირექტივის მუხლების სიმცირიდან გამომდინარეც ნათელია, რომ დირექტივა მედიაციის დეტალურ რეგულირებას წევრ სახელმწიფოებს ანდობს¹²⁹ და ასევე თვალსაჩინოა ის ფაქტიც, რომ მედიაცია, როგორც დავების გადაწყვეტის მექანიზმი, ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია¹³⁰. ზოგიერთი მუხლი შეიცავს კონკრეტულ და მკაცრ წესებს წევრი სახელმწიფოებისთვის მათ ეროვნულ კანონმდებლობაში გადასატანად, როგორცაა მეშვიდე მუხლი კონფიდენციალურობის შესახებ¹³¹. სხვა მუხლები კი მეტად დისპოზიციურია და გამოხატავს უფრო მეტად სურვილს, რეკომენდაციას, ვიდრე განხორციელების მკაცრობას. ზოგიერთ საკითხს კი საერთოდ არ ეხება დირექტივის მარეგულირებელი ნაწილი, მაგალითად, მედიატორების პასუხისმგებლობა ან პროფესიონალი მედიატორ-ასოციაციების რეგულირება.

მედიაციის მარეგულირებელი მიდგომები არსებითად განსხვავდება ევროპაში და მის ფარგლებს გარეთ. ეს შეიძლება აიხსნას ამ ინსტიტუტის რეგულირების მოკლენიანი ისტორიით, მიღების განსხვავებული მაჩვენებლებით და მედიაციის მოქნილი ბუნებით, რომელიც – გარკვეულ ასპექტებში – სცილდება კანონს¹³². სხვადასხვა მარეგულირებელი მიდგომები იწყება კითხვით, თუ რა ხარისხით სჭირდება მედიაციას სახელმწიფო რეგულირება. რეგულაციის ხარისხი მნიშვნელოვან კავშირშია მედიაციის ნებაყოფლობითობის პრინციპთან – რაც მეტია საკანონმდებლო რეგულირება, მით უფრო მცირდება მხარეთა მოქნილობისა და ნების ავტონომიის გამოვლინების შესაძლებლობა. ეს უკანასკნელი მიდგომა აიხსნება ორი ფაქტორით¹³³: პირველი, ზედმეტი რეგულაციებით შეიძლება ხელი შეეშალოს მედიაციის ინსტიტუტის შემდგომ განვითარებას¹³⁴ რადგანაც იგი შესაძლოა ჩარჩოებში მოექცეს და მეორე, მედიაცია განიხილება, როგორც სამოქალაქო საპროცესო რეგულირებიდან გამოსული მოვლენა¹³⁵ და მისი ზედმეტი რეგულირება პროცესის შეზღუდვად შეიძლება განიხილებოდეს. აღნიშნული მოდელის მომხრეები თვლიან, რომ მედიაციის პროცესს „ბაზარი დაარეგულირებს“.¹³⁶

ზოგიერთმა ქვეყანამ, როგორცაა ავსტრია, აირჩია რეგულირების მაღალი ხარისხი, რაც აიხსნება იმით, რომ აუცილებელია მხარეთა დაცვა, მედიაციის სახელმწიფო ხელშეწყობა, სამართლებრივი უსაფრთხოებისა და მედიაციასა და პროფესიულ იურიდიულ მომსახურებას შორის ზღვარის გაყვანა¹³⁷. ავსტრიის სამოქალაქო მედიაციის აქტი¹³⁸ შეიცავს დეტალურ წესებს მედიაციის მრჩეველთა საბჭოს, მედიატორთა რეესტრის, რეგისტრირებული მედიატორების უფლებებსა და მოვალეობებზე, ხანდაზმულობის ვადების შეჩერების, საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და მედიატორების განათლების შესახებ¹³⁹. მედიაციის დეტალური საკანონმდებლო რეგულირების მომხრეთა არგუმენტია სახელმწიფოში მედიაციის ხელშეწყობა, მომხმარებელთა უფლებების დაც-

¹²⁸ Vallender H., Mediation in Nationalen und Grenzüberschreitenden Insolvenzverfahren, in Brinkmann M., Effer-Uhe D.O., Völzmann-Stickelbrock B., Wesser S., Weth S., Festschrift für Hanns Prütting, Dogmatik im Dienst von Gerechtigkeit, Rechtssicherheit und Rechtswissenschaft, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2018, 909. მითითებულია: იქვე.

¹²⁹ Hopt J.K., Steffek F., Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 6, მითითებულია: ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 178.

¹³⁰ Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM (Cambridge), June 2012.

¹³¹ Directive 2008/52/ec Of The European Parliament And Of The Council Of 21 May 2008 On Certain Aspects Of Mediation In Civil And Commercial Matters.

¹³² Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM (Cambridge), June 2012.

¹³³ Hopt J.K., Steffek F., Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 19, მითითებულია: ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 46.

¹³⁴ იქვე, 18.

¹³⁵ Kumpan C., Bauer-Bulst C., Mediation in Switzerland: A new Approach in a Conciliation-oriented Tradition, in Hopt&Steffek, Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 1207. მითითებულია: იქვე.

¹³⁶ Brown J. H., Marriott A., ADR Principles and Practice, Third Ed., Sweet & Maxwell, London, 2011, 615, მითითებულია: წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 30.

¹³⁷ Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM (Cambridge), June 2012.

¹³⁸ Austrian Mediation Act * (Law on Mediation in Civil Law Matters) Published 6 June 2003.

¹³⁹ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 45.

ვა, საკანონმდებლო სიციხადის აუცილებლობა¹⁴⁰. ავსტრიის მსგავსად, საფრანგეთიც მედიაციის დეტალურ საკანონმდებლო რეგულაციის მომხრეა¹⁴¹.

ამის საპირისპიროდ, სხვა ქვეყნები, როგორიცაა გაერთიანებული სამეფო და ნიდერლანდები, ამჯობინებენ მწირ საკანონმდებლო რეგულირებას იმისათვის, რომ არ „ჩაახშონ“ ის კრეატიულობა და მოქნილობა, რომელიც საჭიროა ჯერ კიდევ განვითარებადი დისციპლინისთვის¹⁴². ინგლისის სამოქალაქო საპროცესო წესები, მაგალითად, შემოიფარგლება მხოლოდ რამდენიმე წესით, მაგ. ხარჯები¹⁴³. ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორიცაა მედიაციის პროცედურის მიმდინარეობა, ასევე მედიატორების განათლება და მედიაციის პროფესიის რეგულირება, რჩება კერძო ასოციაციებისა და მედიაციის ბაზრის თვითრეგულირებადი ძალების წინაშე¹⁴⁴.

ამდენად, ევროკავშირის მასშტაბითაც კი, მედიაციის რეგულირების განსხვავებული მოდელი მოქმედებს. ეს, უმთავრესად, აიხსნება იმ გარემოებით, რომ სამართლებრივი და კულტურული გარემო, რომელშიც მედიაცია ვითარდება, შეიძლება არსებითად განსხვავდებოდეს იურისდიქციებს შორის. როგორც კემბრიჯის პროფესორი ფელიქს სტეფეკი აღნიშნავს¹⁴⁵, „ერთი იურისდიქციიდან მეორეში საუკეთესო პრაქტიკის (best practice) გადატანა შეუძლებელია აღნიშნული ორი იურისდიქციის გულდასმით შესწავლისა და შეფასების გარეშე“. ევროკავშირის მასშტაბითაც კი, მედიაცია ყველა სახელმწიფოში თავისებურ გამოხატულებას ავლენს. უნიფიცირებული დირექტივის არსებობის მიუხედავად, ევროკავშირის სამართალი ცდილობს მოქნილობა არ დაუკარგოს ამ ინსტიტუტს და წევრმა სახელმწიფოებმა თავად შეაფასონ, თუ რა ფორმით იქნება მედიაციის მოქმედება ყველაზე ეფექტური კონკრეტული იურისდიქციისთვის. აქედან გამომდინარე, მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპის – ნებაყოფლობითობის მოქმედების ფარგლებიც თითოეულ იურისდიქციაში მრავალი ფაქტორის შეფასების შედეგად არის დადგენილი.

5.2. ნებაყოფლობითობის პრინციპი ევროკავშირის მედიაციის სამართალში

ნებაყოფლობითობა არის ის ფუნდამენტური პრინციპი, რომელსაც ეფუძნება ევროკავშირის მედიაციის დირექტივა. დირექტივის თანახმად, მედიაცია უნდა იყოს ნებაყოფლობითი პროცესი იმ გაგებით, რომ მხარეები თავად იყვნენ პასუხისმგებელი პროცესზე და შეეძლოთ მისი ორგანიზება და ნებისმიერ დროს შეწყვეტა¹⁴⁶. თუმცა, ეროვნული კანონმდებლობით უნდა იყოს შესაძლებელი სასამართლოების უფლება, დაანესონ დროითი შეზღუდვები მედიაციის პროცესზე. უფრო მეტიც, სასამართლოებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა მოუწოდონ მხარეებს მედიაციაში მონაწილეობა, როცა ეს გონივრულია¹⁴⁷. დირექტივის თანახმად, ნებაყოფლობითობის პრინციპი შემდეგ ძირითად ასპექტებს მოიცავს¹⁴⁸:

1. მონაწილეობის თავისუფლება¹⁴⁹: მხარეებს აქვთ თავისუფლება გადაწყვიტონ, ჩაერთონ მედიაციაში თუ მიმართონ დავის გადაწყვეტის სხვა მეთოდებს. მათ არ შეიძლება აიძულონ მონაწილეობა მიიღონ მედიაციაში მათი ნების საწინააღმდეგოდ.

2. მედიაციის შეწყვეტის უფლება¹⁵⁰: მხარეებს უფლება აქვთ ნებისმიერ დროს შეწყვიტონ მედიაციას, თუ მიაჩნიათ, რომ ეს არ ემსახურება მათ ინტერესებს ან თუ ისინი ამჯობინებენ სხვა გზების ძიებას მათი დავის გადასაჭრელად.

¹⁴⁰ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 29.

¹⁴¹ იქვე.

¹⁴² Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM (Cambridge), June 2012, 15.

¹⁴³ იქვე, 14.

¹⁴⁴ იქვე.

¹⁴⁵ იქვე.

¹⁴⁶ Directive 2008/52/ec Of The European Parliament And Of The Council Of 21 May 2008 On Certain Aspects Of Mediation In Civil And Commercial Matters.

¹⁴⁷ იქვე.

¹⁴⁸ Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM (Cambridge), June 2012, 2.

¹⁴⁹ Directive 2008/52/ec Of The European Parliament And Of The Council Of 21 May 2008 On Certain Aspects Of Mediation In Civil And Commercial Matters, ქვეპუნქტი 13, მუხლი 3.

3. ინფორმირებული თანხმობა¹⁵¹: მედიაციაში მონაწილეობა უნდა ეფუძნებოდეს ინფორმირებულ თანხმობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ მხარეებმა სრულად იციან პროცესის ბუნება, მათი უფლებები და პოტენციური შედეგები, სანამ მონაწილეობაზე შეთანხმდებიან.

4. მედიატორის ნეიტრალიტეტი¹⁵²: მედიაციის ნებაყოფლობითი ბუნება ასევე ვრცელდება მედიატორის ნეიტრალიტეტზე. მხარეებს უნდა ჰქონდეთ ნდობა მედიატორის მიუკერძოებლობაში და იმაში, რომ მათი ინტერესები სამართლიანად იქნება წარმოდგენილი მედიაციის პროცესში.

მედიაციის ნებაყოფლობითობის ფარგლებთან დაკავშირებით დირექტივა წევრს სახელმწიფოების რეგულირების ფართო ასპარეზს ანიჭებს, შესაბამისად, მედიაციის მოდელები – სასამართლო (სავალდებულო თუ ნებაყოფლობითი) და კერძო განსხვავებულია წევრ ქვეყნებში. მედიაციის სამართალთან შემხებლობა ყველა ქვეყანაში დაბალანსებულად უზრუნველყოფილია შიდა რეგულაციებით¹⁵³.

სასამართლოსა და მედიაციის მიმართება დირექტივის მეხუთე მუხლით არის მოწესრიგებული. ამ მუხლის თანახმად, სასამართლოს შეუძლია მოიწვიოს მხარეები დავის გადაწყვეტისათვის მედიაციის გამოყენებაზე, ან მედიაციის შესახებ საინფორმაციო შეხვედრაზე. შესაბამისად, დირექტივა არ მიდის ისე შორს, რომ დაამკვიდროს სავალდებულო მედიაცია ევროკავშირის ფარგლებში. ამის ნაცვლად, უპირატესობას ანიჭებს მხარეთა ნების ავტონომიას და ნებაყოფლობითობის პრინციპს. თუმცა, ხსენებული დირექტივა არც უკრძალავს მხარეებს, რომ სავალდებულო მედიაცია დაენერგონ, წახალისონ იგი და დაანესონ სანქციები მასში მონაწილეობის არ-მიღებისთვის¹⁵⁴. რა თქმა უნდა, ასეთმა ზომემა მხარეებს არ უზღუდავს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებას. წევრ ქვეყნებში გამოყენებული წახალისებისა და სანქციების მაგალითებია: სასამართლოს სავალდებულო განკარგულება მედიაციის დასაწყებად (ნორვეგია), ფინანსური დახმარება მედიაციის გამოყენებისთვის (ავსტრია: საოჯახო საკითხები) ან ფინანსური სანქციები მედიაციაზე უარის უსაფუძვლოდ თქმისათვის (გაერთიანებული სამეფო)¹⁵⁵.

ლიეტუვაში 2019 წლიდან მოქმედებს მოდელი, რომელიც სასამართლოებს ანიჭებს უფლებამოსილებას, რომ მხარეებს მოსთხოვოს დავის მედიაციის გზით გადაწყვეტის მცდელობა, თუ ეს გამართლებულია დავის ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე. საქართველოს მსგავსადაც, იძულების კომპონენტი არ მიემართება შეთანხმების მიღწევას, არამედ მხოლოდ მედიაციის პროცესში კეთილსინდისიერ მონაწილეობას¹⁵⁶. გერმანიაშიც, კანონმდებელი მხარეებს მოუწოდებს, რომ სასამართლო პროცესი განიხილონ, როგორც უკიდურესი საშუალება, ხოლო მანამდე სცადონ დავის ალტერნატიული საშუალება¹⁵⁷. აღნიშნული მიდგომა გამოიკვეთა 2007 წლის 14 თებერვლის გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს¹⁵⁸ გადაწყვეტილებაში, სადაც ნათქვამი იყო¹⁵⁹, რომ „სამართლებრივი უზენაესობის პრინციპით მართულ სახელმწიფოში სასურველია საკითხი გადაწყდეს ორმხრივი კონსესუსით, განსხვავებით შეჯიბრებითი პროცესისა და სასამართლო გადაწყვეტილებისგან“

¹⁵⁰ იქვე.

¹⁵¹ იქვე, მუხლი 3.

¹⁵² იქვე, სექცია 17.

¹⁵³ *Glasser U.*, *Mediation und Beziehungsgewalt*, NOMOS, 2008, 109, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, თბ., 2020, 61.

¹⁵⁴ Directive 2008/52/ec Of The European Parliament And Of The Council Of 21 May 2008 On Certain Aspects Of Mediation In Civil And Commercial Matters, Article 5.

¹⁵⁵ *Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LLM* (Cambridge), June 2012, 14.

¹⁵⁶ *Simaitis R.*, A new wave of Mediation in Lithuania – What does it mean for Lawyers, CEE Legal Matters, 29 April, 2020, <<https://ceelegalmatters.com/lithuania/13402-a-new-wave-of-mediation-in-lithuania-what-does-it-mean-for-lawyers>>.

მითითებულია: *ბიჭია მ., ჯორბენაძე ს.*, მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, *ყანდაშვილი ი.* (რედ.), 2024, 2, 41.

¹⁵⁷ *Piers M.*, Europe's Role in Alternative Dispute Resolution: Off to a Good Start? *Journal of Dispute Resolution*, #2, 2014, 291. მითითებულია: იქვე.

¹⁵⁸ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Ersten Senats vom 14. Februar 2007 - 1 BvR 1351/01 -, Rn. 1-47.

¹⁵⁹ *Trenczek T., Looze S.*, Mediation "Made in Germany", Vol.23, 2012, 64, მითითებულია: *ბათიაშვილი ი.*, მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადუ-ლი, 11(1), 7-24, თბ., 2022, 14.

ამის საპირისპიროდ, ევროპის არაერთ ქვეყანაში, მათ შორის: ავსტრია, ბულგარეთი, ნიდერლანდები, საბერძნეთი, შვეიცარია¹⁶⁰, მხარეებს არ მოეთხოვებათ სავალდებულო სახით, სასამართლოსთვის მიმართვამდე, მოახდინონ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენება¹⁶¹. ამის მიუხედავად, აღნიშნულ ქვეყნებშიც სასამართლოს აქვს პირდაპირი ვალდებულება საპროცესო კანონმდებლობით მიაწოდოს მხარეებს ინფორმაცია მედიაციის დადებით (და უარყოფით) მხარეებზე და რეკომენდაციის სახით დააფიქსიროს მედიაციის გამოყენების მიზანშეწონილობა¹⁶².

ნებაყოფლობითობის პრინციპთან კავშირში უნდა განიხილოს დირექტივის მე-6 მუხლი, რომელიც ნევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, რომ უზრუნველყონ მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების აღსრულების შესაძლებლობა. ჩნდება კითხვა, სამედიაციო მორიგებისათვის იძულებითი აღსრულება უნარიანობის¹⁶³ მინიჭება ხომ არ ზღუდავს მედიაციის ეგზისტენციალურ საფუძველს – ნებაყოფლობითობას. ამ კითხვაზე პასუხი მარტივია – ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა არ შეიძლება იყოს რისკი მაშინ, როდესაც მორიგების პირობები უშუალოდ მხარეთა ნების გამოხატულებაა, მიღებულია თვითგამორკვევის პრინციპით და წარმოადგენს ინფორმირებულ გადაწყვეტილებას. უფრო მეტიც, იძულებითი აღსრულების შესაძლებლობის არსებობის გარეშე მედიაციაში მონაწილე კეთილსინდისიერი მხარე¹⁶⁴ განხილული დარჩებოდა, რაც უარყოფითად იმოქმედებდა მედიაციის ინსტიტუტის სანდოობასა და რეპუტაციაზე.

ნებაყოფლობითობის პრინციპი ცენტრალური ელემენტია ევროკავშირის მედიაციის კანონმდებლობაში, რაც უზრუნველყოფს, რომ მედიაცია იყოს მხარეთა თავისუფალი ნებით წარმართული პროცესი. თუმცა, ამ პრინციპის იმპლემენტაცია განსხვავებულია ნევრ სახელმწიფოებში, ზოგიერთი მათგანი იყენებს სავალდებულო მედიაციას სასამართლო განტვირთვისა და მედიაციის განვითარების ხელშეწყობისთვის. ევროკავშირის ნევრ სახელმწიფოებში ნებაყოფლობითობის პრინციპის ფარგლებზე გავლენას ახდენს თითოეული ქვეყნისთვის უნიკალური კულტურული, სამართლებრივი და ინსტიტუციური ფაქტორები¹⁶⁵. ამ ვარიაციების გააზრება გადამწყვეტია ევროკავშირის შიგნით მედიაციის მრავალფეროვანი ლანდშაფტის შესაფასებლად და საქართველოში მედიაციის განვითარებისთვის ინფორმირებული რეკომენდაციების შესამუშავებლად.

5.3. ნებაყოფლობითობის პრინციპის ფარგლები ქართულ მედიაციაში

დავების მოლაპარაკებით გადაწყვეტას მრავალსაუკუნოვანი წარსული გააჩნია ქართულ ისტორიაში¹⁶⁶, თუმცა მედიაცია, როგორც ინსტიტუტი, მხოლოდ ერთი ათწლეულია რაც ფეხს იკიდებს საქართველოში. ევროკავშირის ნევრ სახელმწიფოებთან შედარებით, საქართველოში გვიან შეიქმნა მედიაციის საკანონმდებლო ჩარჩო და ამოქმედდა პრაქტიკაში. შესაბამისად, საქართველოს აქვს „ჩამორჩენის უპირატესობა“¹⁶⁷, ანუ შესაძლებლობა იმისა, რომ შეისწავლოს იმ ქვეყნების გამოცდილება და პრაქტიკა, რომლებშიც მედიაციას ბევრად დიდი ისტორია აქვს.

მისასალმებელია, რომ უკანასკნელ რამდენიმე წელიწადში საგრძნობი წინსვლა იკვეთება მედიაციის განვითარების კუთხით. ის გამოწვევები, რომლებზეც საერთაშორისო ექსპერტები ამახვილებდნენ ყურადღებას რამდენიმე წლის წინ, ნაწილობრივ მაინც გადაიჭრა „მედიაციის შესახებ“ კანონის ამოქმედებით. მედიაციის ერთიანი შიდა პოლიტიკის, ინსტიტუციური ორგანოს, მედიატორ-

¹⁶⁰ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, თბ., 2020, 48.

¹⁶¹ *Hopt J.K., Steffek F.*, Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 24.

¹⁶² *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 49.

¹⁶³ *აკობია თ.*, კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკანონმდებლო გარანტიები ევროკავშირის ნევრ სახელმწიფოებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შედარების მაგალითზე, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადულის 2017“, თბ., 2021, 94.

¹⁶⁴ იქვე, 95.

¹⁶⁵ *Menkel-Meadow, C.* Mediation: Theory, Policy and Practice. Ashgate Publishing, (2016), 34.

¹⁶⁶ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, თბ., 2020, 271.

¹⁶⁷ *წულაძე ა.*, სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 151.

თა სერტიფიცირების სტანდარტებისა და ეთიკური ნორმების არარსებობა, კადრების ნაკლებობა¹⁶⁸ – ეს მხოლოდ არასრული ჩამონათვალია იმ ხარვეზებისა, რომლებიც არსებობდა კანონის ამოქმედებამდე. სამართლებრივი ჩარჩოს შემოღებამ ეს გამოწვევები ნაწილობრივ მაინც გადაჭრა, თუმცა დარგის განვითარებისა და სრულყოფისთვის წინ კვლავაც დიდი გზა რჩება გასავლელი.

ქართველმა კანონმდებელმა „მედიაციის შესახებ“ კანონის მიღებით აირჩია რეგულირების ვიწრო და ფართო მოდელს¹⁶⁹ შორის აირჩია შუალედური მოდელი, რითაც ერთგვარი ბალანსი მყარდება ნებაყოფლობითობის პრინციპის შენარჩუნებასა და დარგის ინსტიტუციონალიზაციას შორის. ერთი მხრივ, არსებობს საკანონმდებლო აქტი, რომელიც ადგენს ზოგად ჩარჩოს, ხოლო მეორე მხრივ, მონაწილე მხარეებს კვლავაც რჩებათ ლავირების საშუალება, მაგალითად: საკუთარი შეხედულებისამებრ დაგეგმონ მედიაციის პროცესი, განსაზღვრონ მესამე პირთა ჩართულობა¹⁷⁰, განსაზღვრონ კონფიდენციალური ინფორმაციის განსხვავებული წესი¹⁷¹. ამასთან, მედიაციის პროცესის ზერეგულირებაზე უარის თქმით, კანონმდებელმა დატოვა ზომიერი სივრცე ინსტიტუტის თავისუფალი, ეროვნული კონტექსტის შესაბამისად განვითარებისთვის¹⁷². აქედან გამომდინარე, საკანონმდებლო რეგულირების კუთხით, საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტის ეგზისტენციალური საფუძველი¹⁷³ – არაფორმალურობა და ნებაყოფლობითობა, შენარჩუნებულია.

ნებაყოფლობის ფარგლებს რაც შეეხება, უპირველესად, იგი მჟღავნდება თუ როგორი სახის მედიაცია მოქმედებს ამა თუ იმ იურისდიქციაში, კერძოდ, არის თუ არა დანერგილი სასამართლო სავალდებულო მედიაცია. საქართველოში 2011 წლიდან ამოქმედდა სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი ნორმები¹⁷⁴, რომელიც, მართალია მაშინვე არ გამხდარა ქმედითი (მედიაციისთვის გადაცემული საქმეების რაოდენობა მეტყველებს ამაზე), თუმცა დღესდღეობით უფრო და უფრო მეტი საქმე გადაეცემა მედიაციას, ავტორიტეტსა და ცნობადობას ჰპოვებენ მოქმედი მედიატორები და ინსტიტუტიც ხდება პოპულარული და სასურველი. სავალდებულო მედიაციამ, ბევრი მოწინააღმდეგე აზრის მქონე ავტორის მიუხედავად, მრავალი სიკეთე მოიტანა საქართველოში დარგის განვითარებისთვის. ევროკავშირის ქვეყნების მაგალითზე დაყრდნობით, სადაც ნებაყოფლობითობა აბსოლუტური ცნება არ არის, შეიძლება თამამად ითქვას, რომ მედიაციის ნებაყოფლობითობის შეზღუდვას, გრძელვადიან პერსპექტივაში, პოზიტიური შედეგები აქვს დარგის განვითარებისთვის. კერძო მედიაციის განვითარება, საზოგადოების მართლშეგნების ამაღლება და მედიაციის კულტურის დანერგვა წარმოადგენს მედიაციის ინსტიტუტის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზანს. სავალდებულო მედიაცია – ეს არის ის რეალური და პრაგმატული გზა, რომელიც მომავალში კერძო სამედიაციო ცენტრების და ზოგადად, კერძო მედიაციის განვითარებამდე მიგვიყვანს, სადაც ყველაზე მეტად არის რეალიზებული მედიაციის ეგზისტენციალური საფუძველი – ნებაყოფლობითობა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში არ მოქმედებს სასამართლო მედიაცია კლასიკური გაგებით, ანუ მედიაცია რომელსაც თავად მოსამართლე წარმართავს და სრულად სასამართლო სისტემაში მიმდინარეობს. ნაშრომის ავტორის მოსაზრებით, საქართველოში, სადაც მედიაცია ისეც ჩანასახოვან სტადიაზეა, მოსამართლის მიერ ჩატარებული მედიაცია საზოგადოებაში გამოიწვევდა მედიაციისა და სასამართლოს ინსტიტუტების ერთმანეთში აღრევას, შედეგად კი, საზოგადოების თვალში დაიკარგებოდა ყველა ის უპირატესობა, რაც მედიაციას გააჩნია. აქედან გამომდინარე, უპ-

¹⁶⁸ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „მედიაციის შესახებ“, 3.

¹⁶⁹ Hopt J. K., Steffek F., *Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues*, in: *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Vol. 1, Edited by Hopt J. K., Steffek F., United Kingdom, OUP Oxford, 2013, 17.

¹⁷⁰ ბათიაშვილი ი., მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული, 11(1), 7-24, თბ., 2022, 14.

¹⁷¹ იქვე.

¹⁷² ბარნაბიშვილი გ., სიხარულიძე ტ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 1, 15.

¹⁷³ ჩიტაშვილი ნ., განერელია ა., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 8, 181.

¹⁷⁴ ძაგნიძე დ., მედიაციის მონესრიგების ქართული მოდელი საკანონმდებლო რეფორმის ფონზე, მოხსენებათა კრებული: „მედიაციის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივა საქართველოში“, სამეცნ. რედაქტორი: მაისურაძე დ., თბ., 2021, 2.

რიანია, რომ საწყის ეტაპზე არსებობდეს მედიაციის ის ორი მოდელი (სასამართლოსთან არსებული და კერძო), რომელსაც მოქმედი კანონმდებლობა გვთავაზობს.

ნებაყოფლობითობის პრინციპი არა მხოლოდ მხარეთა პროცესში ჩაბმის მომენტს განსაზღვრავს, არამედ პროცესის მსვლელობასაც. ქართული კანონმდებლობა მედიატორს ანიჭებს უფლებას, ცალკეულ შემთხვევებში, შეწყვიტოს პროცესი, რითაც, ცხადია მხარეთა ნების თავისუფლება იზღუდება, თუმცა ნარჩუნდება უფრო მნიშვნელოვანი ინტერესი. მედიაცია დასრულებულად მიიჩნევა თუ მხარეებთან კონსულტაციის შემდეგ მედიატორმა განაცხადა, რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული და გაუმართლებელია¹⁷⁵. კანონი არ აკონკრეტებს თუ რა მიიჩნევა არაგონივრულ და გაუმართლებელ გარემოებად, შესაბამისად, მედიატორმა ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში უნდა შეაფასოს, თუ რამდენად არის პროცესის შეწყვეტა გამართლებული კანონის, პროფესიული ეთიკისა და სამართლიანი პროცესის დაცვის აუცილებლობით¹⁷⁶. ამდენად, პროცესის შეწყვეტისა და მხარეთა ნებაყოფლობითობის შეზღუდვის შემთხვევები ამომწურავი არ არის¹⁷⁷. იგი შესაძლოა რეკომენდირებული იყოს შემდეგ შემთხვევებში:

- ერთ-ერთ ან რომელიმე მხარე არ უწყობს ხელს მედიაციის პროცესის წარმატებულად წარმართვას და განზრახ არ თანამშრომლობს¹⁷⁸.
- მედიაციის პოტენციური შედეგი არის არასამართლიანი, რასაც შეიძლება ორი გამოხატულება ჰქონდეს: არ იყოს მხარეთა თვითგამორკვევის შედეგი, ან უსამართლოდ ხელყოფდეს მესამე პირთა ინტერესს¹⁷⁹.
- ირღვევოდეს პროცესის პროცედურულ-ეთიკური მთლიანობა.
- არსებობდეს ინტერესთა კონფლიქტი, რის გამოც საფრთხე ექმნება მედიატორის მიუკერძოებლობას და დამოუკიდებლობას.
- მედიატორმა მოითხოვოს მხარეთა უშუალო მონაწილეობა პროცესში¹⁸⁰.

ზემოთ ჩამოთვლილი შემთხვევები იმას ადასტურებს, რომ ნებაყოფლობითობა არ არის აბსოლუტური და მასთან შედარებით პროცესის მთლიანობას და ეთიკური წესების დაცვას ენიჭება პრიორიტეტი¹⁸¹, რაც, მთლიანობაში, ინსტიტუტის რეპუტაციაზე აისახება. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში მედიაცია ძალზედ ახალი ინსტიტუტია, შესაბამისად, არც ხარვეზები და ადმინისტრაციული ბარიერებია უცხო, იგი განვითარების სწორ გზას ადგას. ნებაყოფლობითობის შეზღუდვის ის „დოზა“, რაც ამჟამად არსებობს, გამართლებულია და შეესაბამება ევროპულ გამოცდილებას.

6. დასკვნა

მედიაციის ინსტიტუტის მიზანი, გრძელვადიან პერსპექტივაში, სოციალური დიალოგის კულტურის დანერგვაა, რაც ესოდენ გამოსაყენებელია ქართულ რეალობაში¹⁸². მაშინ, როდესაც ქართული მართლთუნმსაჯულების წინაშე მრავალი გამოწვევა დგას, სასამართლო სისტემის გადატვირთულობის პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო გზად მედიაციის ინსტიტუტის გაძლიერება და განვითარება მიიჩნევა¹⁸³. მედიაციის სწორი მოდელის ფუნქციონირება, რომელიც ორგანულად იქ-

¹⁷⁵ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 9 „ე“.

¹⁷⁶ ჩიტაშვილი ნ., ჭალიძე თ., საოჯახო-სამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდელი 2022“, 89-90.

¹⁷⁷ ჯორბენაძე ს., სიხარულიძე ტ., ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი, ი. (რედ.), 2024, 9, 201.

¹⁷⁸ Frenkel D.N., Stark J.H., Title: The practice of mediation: a video-integrated text, Wolters Kluwer, 2018, 366. მითითებულია: ჯორბენაძე ს., სიხარულიძე ტ., ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 9, 202.

¹⁷⁹ ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდელი 2016“, 2017, 16.

¹⁸⁰ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 8 (5).

¹⁸¹ ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია ა., ეგნატაშვილი დ., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024, 3, 63.

¹⁸² ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბ., 2020, 294.

¹⁸³ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო, 07-2/319/9, 13/09/2019.

ნება შერწყმული სასამართლო სისტემასთან და საზოგადოების სამართლებრივ კულტურასთან, წარმატებულობის წინაპირობა იქნება¹⁸⁴ ამ ინსტიტუტის უპირატესობების სრულად რეალიზებისთვის. ამ მიზნის მიღწევამდე გრძელი გზაა გასავლელი, ევროკავშირის გამოცდილება კი აჩვენებს, რომ ნებაყოფლობითობის პრინციპის ნაწილობრივ შეზღუდვის გარეშე, კერძოდ, სავალდებულო მედიაციის გარეშე, ფაქტობრივად შეუძლებელია შედეგიანი ნებაყოფლობითი მედიაციის დამკვიდრება¹⁸⁵. ამ გრძელვადიანი მიზნის მისაღწევად ნებაყოფლობითობის ნაწილობრივ შეზღუდვა, როგორც ნაშრომში დადასტურდა, გამართლებულია.

მედიაცია რომ ნებაყოფლობითი პროცესია, ერთი შეხედვით, ყველასათვის ნაცნობი და ამომწურავი ფრაზაა, თუმცა ნებაყოფლობითობას იმაზე მეტი გამოვლინება აქვს, ვიდრე ეს ერთი ფრაზა იტევს. სწორედ ნებაყოფლობითობის ელემენტის კონცეპტუალური ანალიზით ხდება ამა თუ იმ იურისდიქციაში მოწესრიგების მოდელის არჩევა, სავალდებულო თუ არასავალდებულო მედიაციის მიზანშეწონილობის შეფასება, საკანონმდებლო რეგულირების სიმკაცრის დონის განსაზღვრა, მედიატორის ეთიკური დილემებიდან გამოსავლის პოვნა და ზოგადად, მედიაციის განვითარების სტრატეგიის დასახვა.

ნებაყოფლობითობის პრინციპი, გარდა მედიაციის დაწყების განსაზღვრისა, თავად მედიაციის მიმდინარეობის პროცესშიც მნიშვნელოვანი ელემენტია. დავას არ იწვევს, რომ შეთანხმება მხოლოდ და მხოლოდ მხარეთა ნების შედეგი უნდა იყოს, მაგრამ არსებობს შემთხვევები, როდესაც მხარეთა ნება რეალიზებულია, მაგრამ პროცესის პროცედურულ-შინაარსობრივი და ეთიკური მთლიანობა დარღვეული. მედიატორს სხვადასხვა საშუალებებით უწევს პროცესის მთლიანობის აღდგენა, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, მისი შეწყვეტა. ამის მიზეზი ის არის, რომ მედიაციის მიზანი არა მხოლოდ ფორმალური შეთანხმება, არამედ სამართლიანი, ინფორმირებულ თანხმობაზე დამყარებული შედეგია. მედიაციის პროცესი და მიღწეული შეთანხმება, მართალია მხარეთა ნების კერძო ავტონომიის სფეროშია მოქცეული და კონფიდენციალურია, თუმცა, აისახება მედიაციის ინსტიტუტის რეპუტაციაზე. თუკი მედიატორი „დაუშვებს“ ისეთი შეთანხმების მიღწევას, რომელიც, მართალია, ნებაყოფლობითობის პრინციპის რეალიზების შედეგია, თუმცა ფუნდამენტურად უსამართლო და არაეთიკურია, ეს არა მხოლოდ მხარეებს, არამედ ინსტიტუტსაც დააზიანებს.

საინტერესოა ნებაყოფლობითობის პრინციპის თავისებურები კოლექტიურ-შრომითსამართლებრივ მედიაციაში, რომელსაც თან ერთვის ისეთი დამატებითი სირთულეები, როგორებიცაა: დავაში მონაწილე პირთა სიმრავლე, საკითხის მომეტებული სენსიტიურობა დასაქმებულის, ანუ სუსტი მხარის ჩართულობის გამო¹⁸⁶, მხარეთა შორის არსებული ქვემდებარეობა, მომეტებული საზოგადოებრივი ინტერესი.¹⁸⁷ ამ თავისებურებიდან გამომდინარე, მედიაციის პროცესში ნებაყოფლობითობის პრინციპი ხშირად იმაზე მეტად იზღუდება, ვიდრე სასამართლო მედიაციაში. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს საკანონმდებლო ხარვეზები, რომელთა გამოსწორებაც დარგისთვის უპირიანი იქნებოდა (მაგალითად, მხარეებს ჰქონდეთ მედიატორის არჩევის უფლება), მთლიანობაში, ნებაყოფლობითობის შეზღუდვა კოლექტიურ-შრომითსამართლებრივ მედიაციაშიც გამართლებულია საჯარო მიზნიდან-ინდუსტრიული მშვიდობის შენარჩუნებიდან გამომდინარე.

ზოგადად, მედიაციის პროცესი, ვისი ინიციატივითაც არ უნდა იყოს დაწყებული, იმდენად მოქნილი და არაფორმალური პროცესია, რომ სავალდებულო მონაწილეობის დაწესებაც ვერ დააკნინებს მის ნებაყოფლობით ბუნებას იმდენად¹⁸⁸, რომ შეუძლებელი გახდეს იმ მიზნების მიღწევა,

¹⁸⁴ იქვე.

¹⁸⁵ წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 155.

¹⁸⁶ ტაკაშვილი ს., მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმის მნიშვნელობა კოლექტიური შრომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2015“, თბ., 2014, 49-51.

¹⁸⁷ ჟორჟოლიანი ლ., მედიაციის განვითარება და შედარებითი სამართალი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2015“, თბ., 2014, 8.

¹⁸⁸ გურიელი ა., მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება, კონცეპტუალური მახასიათებლები და მოსამართლე, როგორც მედიაციის პროცესის წარმმართველი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2021, 13.

რაც მედიაციის გზით არის შესაძლებელი¹⁸⁹. ნაშრომის შემაჯამებელ თეზის ზუსტად გადმოსცემს იტალიელი მედიატორი ჯუზეპე დე პაოლოს ფრაზა: „ჩვენს საზოგადოებას ესაჭიროება კანონის სავალდებულო მოთხოვნა, როგორც ავტომობილით მოძრაობისას უსაფრთხოების ღვედის გაკეთებასთან დაკავშირებით, ასევე – სავალდებულო მედიაციის თაობაზე; ვინაიდან, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ძალიან კარგად აცნობიერებს უსაფრთხოების ღვედის (მეტაფორულად, მედიაციის) უპირატესობებს, ცოტა ვინმე თუ იყენებს მას ნებაყოფლობით“¹⁹⁰.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.
2. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი.
3. საქართველოს შრომის კოდექსი.
4. საქართველოს მთავრობის დადგენილება კოლექტიური დავის შემათანხმებელი პროცედურებით განხილვისა და გადაწყვეტის ნების დამტკიცების შესახებ.
5. მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი.
6. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „მედიაციის შესახებ“.
7. Directive 2008/52/ec Of The European Parliament And Of The Council Of 21 May 2008 On Certain Aspects Of Mediation In Civil And Commercial Matters
8. ადღეიშვილი ი., ბარნაბიშვილი გ., ბიჭია მ., განერელია აკ., გერსამია ნ., დულაშვილი ს., ეგნატაშვილი დ., თოდუა უ., იმნაიშვილი თ., კიკილაშვილი გ., სიხარულიძე ტ., ტყემალაძე ს., ყანდაშვილი ი., ჩაჩავა ს., ჩანაიძე ე., ჩიტაშვილი ნ., ხურციძე ა., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი ი. (რედ.), 2024.
9. ყანდაშვილი ი., მედიაცია, თბილისი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2020.
10. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2018.
11. ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბილისი, 2021.
12. დავების ეფექტიანი გადაწყვეტის ცენტრის (CEDR) მედიატორის სახელმძღვანელო, მეხუთე გამოცემა (საერთაშორისო გამოცემა), 2013.
13. მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, რედ. ცერცვაძე გ., თბ., 2013.
14. ცერცვაძე გ., მედიაცია, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010.
15. ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013.
16. წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2016.
17. წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის კონცეპტუალური ხედვა, სამართლის ჟურნალი #1, 2016.
18. ჟორჟოლიანი ლ., საქართველოს კანონმდებლობაში კოლექტიური შრომითსამართლებრივი დავების მოგვარება მედიაციის მეშვეობით, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2019, 79.
19. ჩიტაშვილი ნ., ქალიძე თ., საოჯახო-სამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და -შელოსად ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2022“.

¹⁸⁹ Alexander N., Four Mediation Stories from Across the Globe, *Rabels-Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht* (the Rabel Journal), No4, 2010, 745.

¹⁹⁰ De Palo, G., Voluntary Mediation? Apparently, the False Prince Charming, *www.mediate.com*, 2014, ix.: < <http://www.mediate.com/articles/PaloResponse.cfm> > მითითებულია: წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 153.

20. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, თსუ „სამართლის ჟურნალი“, #1, 2016.
21. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2016“, თსუ გამომცემლობა, 2017.
22. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის კონფიდენციალურობის საკანონმდებლო გარანტიების სახელშეკრულებო მექანიზმებით გაძლიერების საკითხისათვის, სამართლის ჟურნალი #2, 2023.
23. ალფინი ჯ. ჯეიმს., მაკკეიბი გ. კ., ჩიტაშვილი ნ. (მთარგმნელი), მედიაცია სასამართლოების ჩრდილში: ახლად შექმნილი პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა, სამართლის ჟურნალი #2, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2024.
24. ბიჭია მ., მედიაციის გამოყენების მნიშვნელობა ბიზნესდავებში პანდემიის დროს, ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #3, 2021.
25. ბარნეთი გრინ ქ., უილსი თ., მედიაცია (ტრენინგის სახელმძღვანელო), ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2015.
26. მიქელთაძე მ., კოლექტიური შრომითი დავის გადაწყვეტის მექანიზმები და მათი ფუნქციონირების ინსტიტუციური მოდელები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2020.
27. ირემაშვილი ქ., გამოწვევები კოლექტიური შრომითი დავების მედიატორებისთვის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2015“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2014.
28. ტაკაშვილი ს., მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმის მნიშვნელობა კოლექტიური შრომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2015“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2014.
29. ჟორჟოლიანი ლ., მედიაციის განვითარება და შედარებითი სამართალი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2015“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2014.
30. წულაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2021“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2021, 264.
31. გურიელი ა., მედიაციის ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნება, კონცეპტუალური მახასიათებლები და მოსამართლე, როგორც მედიაციის პროცესის წარმმართველი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბილისი, 2021.
32. აკობია თ., კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკანონმდებლო გარანტიები ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შედარების მაგალითზე, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“, თსუ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 2021.
33. ბათიაშვილი ი., მედიაციის პროცესი, მისი პრინციპები და გამოწვევები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა ნელინდეული, 11(1), 7-24, თბილისი, 2022.
34. ძაგნიძე დ., მედიაციის მონესრიგების ქართული მოდელი საკანონმდებლო რეფორმის ფონზე, მოხსენებათა კრებული: „მედიაციის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივა საქართველოში“, სამეცნ. რედაქტორი: მაისურაძე დ., თბ., 2021.
35. Chern C., International Commercial Mediation, Informa London, 2008.
36. Doneff A., Ordoover P. A., Alternatives to Litigation Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution: Third Edition, National Institute for Trial Advocacy, 2014.
37. Acharya N., Exploring the Role of Mandatory Mediation in Civil Justice, Schulich School of Law, Dalhousie University, 2023.
38. Stulberg B. J., Fairness and Mediation, 13(3) Ohio State Journal on Dispute Resolution, 1998.
39. Mediation in the European Union: An Introduction By Dr Felix Steffek LL.M (Cambridge), June 2012.
40. BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Ersten Senats vom 14. Februar 2007 - 1 BvR 1351/01 -, Rn. 1-47.
41. Allassini v. Telecom Italia, SpA, C-317/08 - C-320/08 ECJ (2010).
42. Ashingdane v United Kingdom, Case No 14/1983/70/106, European Court of Human Rights.